

**SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA PÄIVÄKOTIHOIDOSTA
LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA**

Heidi Hautajärvi & Susanna
Kotilainen
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Heidi Hautajärvi & Susanna Kotilainen

Opinnäytetyön nimi: Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Työn ohjaajat: Päivi Onkalo & Markku Koivisto

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2011

Sivumäärä: 52 + 1 liitesivua

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Keskiössä ovat kokemukset lapsen kasvun ja kehityksen ja vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa, silloin kun kyseessä on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Tutkimustehtävämme on: Millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä on päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena? Tutkimuksesta saatua kokemuksellista tietoa on mahdollista käyttää päiväkotihoidon kehittämiseen avohuollon tukitoimena. Tekemällä tämän tutkimuksen vahvistamme omaa ammatillisuuttamme tulevana lastentarhanopettajina tai lastensuojelun työntekijöinä.

Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys rakentuu käsitteille lastensuojelun avohuolto, päiväkotihoido lapsen kasvun ja kehityksen tukena sekä päiväkotihoido vanhemmuuden tukena. Tässä tutkimuksessa lastensuojelun avohuolto ja päiväkotihoido ovat ne kontekstit, joissa lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukeminen tapahtuu. Lapsen kasvu ja kehitys käsittävät tutkimuksessamme kokonaisvaltaisesti lapsen fyysisen, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen. Vanhemmuuden tukemisella tarkoitamme vanhempien tukemista heidän kasvatustehtävässään.

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen, ja tutkimus tehdään tapaustutkimuksen näkökulmasta. Aineiston keräsimme syksyllä 2010 haastattelemalla kolmea sosiaalityöntekijää. Haastattelumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Aineiston analysoimme teoriaohjaavan sisälönanalyysin avulla.

Tutkimustuloksemme vahvistavat käsitystä siitä, että päiväkotihoido avohuollon tukitoimena tukee lasta parhaiten perustehtävänsä myötä. Se tukee kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta. Vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys, mutta toteutuakseen päiväkotihoido vaatii sitoutumista ja sopeutumista.

Asiasanat: Lastensuojelun avohuolto, päiväkotihoido, tuki, lapsi, vanhemmuus, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Heidi Hautajärvi & Susanna Kotilainen

Title of thesis: Social Workers' Experiences of Day care center as a Method of Family and Child Focused Child Welfare

Supervisors: Päivi Onkalo & Markku Koivisto

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011

Number of pages: 52 + 1

The purpose of this thesis is to describe social workers' experiences of day care center as a method of family and child focused child welfare. The focus is on the support of child's growth and development and on the support of parenthood. The empirical data of this research is available for developing day care center as a method of family and child focused child welfare. By this thesis we will improve our own proficiency as future kindergarten teachers or child welfare workers.

The theoretical framework of our study consists of family and child focused child welfare, day care center as a support of child's growth and development and day care center as a support of parenthood. In this study the contexts where the supporting of child's growth and development and the supporting of parenthood take place are the day care center and the family and child focused child welfare. In our study the growth and development of a child consists of child's physical, emotional and social development as comprehensive development. Supporting parenthood stands for supporting parents with their parenting task.

Our study is a qualitative case study. The data was collected through themed interviews in autumn 2010. We interviewed three social workers. The data was analyzed using the method of theory-based content analysis.

The research results indicate that the best support the day care center can offer to child comes with its basic function. It supports child's growth and development and parenthood in a comprehensive way. Supporting parenthood has a great significance. To realize the day care center as a method of family and child focused child welfare requires commitment and adaptation.

Keywords: Family and child focused child welfare, day care center, support, child, parenthood, qualitative case study

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	7
3 PÄIVÄKOTIHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA.....	9
3.1 Lastensuojelun avohuolto.....	9
3.2 Päiväkotihoidon lapsen kasvun ja kehityksen tukena.....	11
3.3 Päiväkotihoidon vanhemmuuden tukena.....	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	17
4.1 Tutkimusmetodologia.....	17
4.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu.....	19
4.3 Kohdejoukko ja aineiston keruu.....	20
4.4 Aineiston analyysi.....	22
5 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	25
5.1 Luotettavuus.....	25
5.2 Tutkimuksen eettisyys.....	26
6 LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKOTIHOIDOSSA.....	29
6.1 Tukitoimen tarve lähtee aina lapsen tarpeesta.....	29
6.2 Päiväkotihoidon tarjoama lapselle rytmiä ja rutiinia.....	29
7 KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN TUKEMISESTA PÄIVÄKOTIHOIDOSSA.....	32
7.1 Vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys.....	32
7.2 Päiväkotihoidon tukea vanhemmuutta perustehtävänsä myötä.....	33
7.3 Päiväkotihoidon toteutuminen vaatii sitoutumista ja sopeutumista.....	34
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	36
9 POHDINTA.....	40
LÄHTEET.....	47
LIITTEET.....	52

1 JOHDANTO

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun avohuollon tukitoimilla pyritään vaikuttamaan lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantaviin asioihin sekä tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään (Stakes, Lastensuojelu 2009, 9, haettu 21.1.2011).

Lastensuojelun ja päivähoidon yhteys näkyy usein lapsen sijoituksena päivähoitoon lastensuojelun avohuollon tukitoimena (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36). Kun päivähoitoa järjestetään avohuollon tukitoimena, päivähoidossa voidaan ottaa huomioon ne lapsen erityiset tarpeet, jotka on kirjattu lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. Lapsen ja perheen erityistarpeiden huomioon ottaminen on myös osaltaan varhaista tukea lapselle. Päivähoito sekä sen kautta saatava muu tuki, kuten erityislastentarhanopettajan tietotaito, tukee lasta ja perhettä parhaimmillaan erittäin monimuotoisesti. (Sosiaaliportti, Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet, haettu 13.8.2010.)

Tilastojen mukaan vuonna 2009 lastensuojelun tarve on edelleen jatkanut kasvuaan. Vuonna 2009 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 70 753 lasta ja nuorta. Asiakkaiden määrä siis lisääntyi 5,1 %:lla vuodesta 2008. Avohuollon tukitoimet ovat tärkeitä toimia, ja oikein ajoitettuna niillä voidaan jopa estää lapsen huostaanotto. (Stakes, Lastensuojelu 2009, 1, 7, haettu 21.1.2011.)

Tutkimuksemme on tapaustutkimuksen näkökulmasta tehty kvalitatiivinen tutkimus ja tutkimustehtävämme on: Millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä on päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena? Aineistonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastattelua. Aineiston analysoimme teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksemme keskeiset käsitteet ovat lastensuojelun avohuolto ja päiväkotihoido. Lastensuojelun avohuolto on osa lastensuojelun toimintaa. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia lastensuojelun muihin toimiin verrattuna. Tukitoimiin ryhdytään silloin, kun lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Avohuollossa korostuu vanhempien ja muiden lapsen hoitoon osallistuvien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksien tukeminen. Avohuollon tukitoimien

tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä. (Lastensuojelulaki 417/07, haettu 21.1.2011.) Päiväkotihoidon on yksi lapsen päivähoitopalvelun muoto. Se tarkoittaa lapsen hoitamista päiväkodissa. Päiväkotien aukioloaika sijoittuu yleensä päivään, mutta osa päiväkodeista voi olla auki iltaisin tai ympäri vuorokauden. Päiväkodeissa lapset ovat lapsiryhmissä. Yhtä lapsiryhmää kohden on yleensä noin kolme koulutettua varhaiskasvatuksen ammattilaista hoitamassa ja kasvatamassa lapsia. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36, haettu 3.3.2011; Asetus lasten päivähoitosta 1973/239, haettu 3.3.2011.)

Etsiessämme aiheeseen liittyvää suomenkielistä tutkimustietoa löysimme useita tutkimuksia päiväkotihoidon eri näkökulmista tai päiväkotihoidon sekä lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta. Pelkästään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia löytyi kuitenkin hyvin niukasti.

Tutkimuksen aihe nousi yhteisestä kiinnostuksestamme lastensuojelun sekä varhaiskasvatuksen työalueille ja päiväkotihoidon. Aiheen valintaa ohjasi myös se, mitä me pidämme erityisen tärkeänä: lasten etu ja hyvinvointi sekä niiden tukeminen ja varmistaminen mahdollisimman tehokkain keinoin. Meillä kummallakin on kokemusta päiväkotihoidosta avoimuuden tukitoimena harjoittelujaksolta. Harjoittelujakson ansiosta kummankin kiinnostus asiaan syveni ja halu tutkia asiaa kasvoi. Olemme seuranneet keskustelua nyky-yhteiskunnan lastensuojelullisesta tilanteesta, ja aiheesta on ollut paljon keskustelua opintojemme parissa. Tutkimus antaa meille sellaista sosiaalityöntekijöiden tietoa lastensuojelun näkökulmasta, jota me voimme itse käyttää tulevaisuudessa työssämme varhaiskasvatusalalla tai lastensuojelun parissa. Aiheesta voi nähdä voimakkaasti myös asian yhteiskunnallisen puolen: lisääntyvät lastensuojeluasiakkuudet sekä lastensuojelun lisääntyvät ja muuttuvat toimintatavat ja tukimuodot. Lastensuojelun avoimuus ja päiväkotihoidon ulottuvat nykyisin yhä laajemmin perheen elämään ja sen eri alueisiin.

Valitun tutkimusaiheen perusteella etsimme yhteistyökumppanin. Otimme yhteyttä erääseen Oulun seutukunnan alueen johtavaan sosiaalityöntekijään, joka ilmaisi kiinnostuksensa aiheeseen. Yhteistyökumppani kannusti meitä pysymään valitsemassamme aiheesta sekä sen ajankohtaisuuden vuoksi että siksi, että aiheesta tarvittaisiin uutta tutkimustietoa.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimuksen kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa. Tutkimuksesta saatua kokemuksellista tietoa on mahdollista käyttää päiväkotihoidon kehittämiseen avohuollon tukitoimena. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tulevat tietoisemmiksi sosiaalityöntekijöiden kokemuksista ja voivat hyödyntää tätä tietoa kehittäessään omia työtapojaan lapsen ja vanhemmuuden tukemisessa. Tekemällä tämän tutkimuksen vahvistamme omaa ammatillisuuttamme tulevana lastentarhanopettajina tai lastensuojelun työntekijöinä.

Tutkimustehtävä

1. Millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä on päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena?

Kokemuksilla tarkoitetaan sellaisia sosiaalityöntekijöiden työssään kokemia ilmiöitä, tapauksia ja tilanteita, jotka liittyvät avohuollontukitoimena käytettävään päiväkotihoidon. Tässä tutkimuksessa nämä ilmiöt, tapaukset ja tilanteet kohdistuvat lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemiseen päiväkotihoidossa, kun kyseessä on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Sosiaalityöntekijöillä tarkoitetaan Oulun seutukunnan alueella toimivan lastensuojelun kolmea sosiaalityöntekijää.

Ammatillisena tavoitteena meillä on lisätä omia ammatillisia valmiuksiamme tukea lasta ja vanhemmuutta erityisesti silloin, kun kyseessä on päiväkotihoidon avohuollon tukitoimena. Tutkimuksen avulla saamme arvokasta kokemuksellista tietoa, josta on meille hyötyä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työkentillä. Ammatillisia oppimistavoitteitamme ohjaavat oleellisella tavalla sosiaalialan kompetenssit.

Tämän tutkimuksen kautta syvennämme palvelujärjestelmäosaamistamme, joka on yksi keskeinen sosionomin (AMK) ydinosamisalueista. Saamme muun muassa lisää tietoa hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevista palvelujärjestelmistä, päiväkotihoidosta ja lastensuojelun avohuollosta. Kokoamalla tutkimuksen viitekehystä tutustumme juridiseen säädöspohjaan, kuten las-

tensuojelu- ja päivähoitolakiin sekä tietojärjestelmään. Sovellamme käyttämäämme tietoa tutkimuksen analyysivaiheessa. (Sosiaaliportti, ECTS- kompetenssit, haettu 3.3.2011.)

Sosionomilla tulee olla käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista ja hänen tulee osata tuottaa uutta tietoa (Sosiaaliportti, ECTS- kompetenssit, haettu 8.6.2010). Tärkeimpiä oppimistavoitteitamme onkin opetella tuottamaan tieteellinen tutkimus. Tutkimuksen teko sisältää useita vaiheita ja se on pitkä sekä haasteellinen prosessi. Oman ihmiskäsityksen tiedostaminen, tiedonhaku ja suunnitteluvaihe, aineiston keruu ja sen analysointi sekä kaiken kirjoittaminen jäsennellyksi ja selkeäksi raportiksi on rikastuttava oppimiskokemus. Kvalitatiivisen tutkimuksen toteuttaminen kehittää pitkäjänteisyyttä sekä antaa valmiuksia muun muassa haasteellisiin ja pitkäaikaisiin asiakassuhteisiin. Kvalitatiiviseen haastatteluun valmistautuminen, omien taitojen pohdinta, haastateltavan aito kuuntelu ja kokemusten avoin vastaanottaminen sekä niiden mahdollisimman ennakkoluuloton analysointi harjaannuttavat meissä sosionomin tärkeimpiä ominaisuuksia, kuten subjektiivisen näkemyksen kunnioittamista.

Sosionomi ymmärtää asiakkaan tarpeet, osaa tukea yksilön kasvua ja kehitystä sekä osaa luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen. Tutkimuksemme kautta kehitämme kykyämme tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita heidän arjessaan. Opimme ymmärtämään paremmin asiakkaan tarpeita sekä tukemaan heidän voimavarojaan ja niiden käyttöönottoa. (Sosiaaliportti, ECTS-kompetenssit, haettu 3.3.2011.) Sosionomina voimme työskennellä tulevaisuudessa päiväkotihoidossa, osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua tai avohuollon tukitoimia. Voimme myös tehdä töitä lastensuojelussa sosiaalityöntekijän työparina. Tulevaisuudessa voimme hyödyntää tutkimuksesta saatua tietoa käytännön työssä sosionomeina.

Ilmiönä lastensuojelu ja sen kasvava tarve ovat ajankohtaisia. Lastensuojelulla voi olla selkeä rooli perheen hyvinvoinnin tukemisessa. (Stakes, Lastensuojelu 2008, 6-7.) Jotta voimme omassa työssämme sosionomina ymmärtää lastensuojelun yhteiskunnallisen aseman ja sen merkityksen, meillä täytyy olla yhteiskunnallista analyysitaitoa sekä valmiuksia harjoittaa sitä. Yksi sosiaalialan kompetenssialue, ja vaatimus laadukkaalle työlle, on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Kvalitatiivisen tutkimuksen teko harjoittaa reflektoivaa, kriittistä ajatteluamme.

3 PÄIVÄKOTIHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA

3.1 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun ydin kiteytyy kahteen asiaan: lastensuojelu on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamisesta sekä niitä vaarantavien tekijöiden poistamista (Bardy 2009, 41). Suomen lastensuojelulailla (417/2007) on tarkoitus turvata lapsen oikeus niin turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen kuin erityiseen suojeluunkin. Lastensuojelulaki yksin ei riitä turvaamaan lapsen oikeuksia, vaan sen rinnalla myös muu lainsäädäntö, muut viranomaiset sekä koko yhteiskunta osallistuvat tähän tehtävään (Sosiaaliportti, Lastensuojelun käsikirja, hakupäivä 10.11.2009). Yhteiskunta tukee lapsiperheitä erilaisin etuuksin ja palveluin. Näillä tuilla pyritään sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja erityisesti lapsen aseman turvaamiseen. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 73.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelutyö sisältää lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon, kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2008, 37). Mikäli asiakkuus ei pääty lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen, perheestä voi tulla avohuollon asiakas. Lastensuojelussa on ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia pitäen mielessä lapsen etu. Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä, kun lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Avohuollon tukitoimiin oikeuttaa myös tilanne, jossa lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 417/2007, hakupäivä 24.1.2011.) Tuen tarve voi kohdistua sekä fyysiseen kehitykseen, että myös tunne-elämän kehitykseen tai sosiaaliseen kehitykseen (Huhtanen 2004, 204). Lastensuojelun avohuollossa korostuu avohuollon ensisijaisuus, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen sekä vanhempien ja muiden lapsen hoitoon osallistuvien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksien tukeminen (Lastensuojelulaki 417/2007, hakupäivä 24.1.2011; Karling ym. 2008, 36). Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä. Tukitoimet ja niiden yhdistelmät voivat olla hyvin moninaisia riippuen lapsen ja perheen tarpeista. (Saastamoinen 2008, 55.)

Kun on kyse yksilöllisellä, lapsi- ja perhekohtaisella tasolla tehtävästä lastensuojelutyöstä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä kokoaa lapsen tarvitsemat tukimuodot tukipaketiksi. Lastensuojelulaki määrittelee, mitä palveluja lastensuojelun avohuollon tukitoimina on tarvittaessa järjestettävä,

lapsen ja perheen tuen tarpeet sekä tehty asiakassuunnitelma huomioon ottaen. Sosiaalipalveluiden, kuten päivähoito ja toimeentulotuki, lisäksi mahdollisia tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö- tai perhe, lapsen kuntouttamista koskevat palvelut, perhetyö sekä muut palvelut ja tukitoimet, jotka tukevat lasta ja perhettä. (Heino 2009, 73.) Tukitoimien on oltava suunnitelmallisia ja vastattava lapsen ja perheen yksilöllisiin, tilannekohtaisiin tarpeisiin (Sosiaaliportti lastensuojelun käsikirja, haettu 30.1.2011).

Lastensuojelun ja päivähoiton yhteys on usein lapsen sijoitus päiväkotihoidon avohuollon tukitoimena. Päiväkotihoidon on peruspalvelu ja paras tuki perheelle saavutetaankin silloin, kun päiväkotihoidon onnistuu hyvin perustehtävässään. Vaikeissa elämäntilanteissa olevien lasten tukeminen on osa päiväkotihoidon normaalia toimintaa ja vanhemmuuden tukeminen näkyy päivittäisissä kohtaamisissa ja keskusteluissa. Päiväkotihoidon perustehtävään ei kuulu perheterapian tai vanhempien ongelmien ratkomisen tarjoaminen. (Lyyra 2004, 109.) Varhaiskasvatuksessa, jota päiväkotihoidon on, tuki järjestetään pitkälti yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä niin, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan. Tarvittaessa fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi ja lisäksi vahvistetaan arjen kuntouttavia elementtejä kuten hyvää vuorovaikutusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36.)

Avohuollon asiakkaana olevalle lapselle on aina tehtävä asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma sisältää lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarpeen selvityksen, ne asiat ja olosuhteet joihin pyritään vaikuttamaan, palvelut ja tukitoimet joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, arvioitu aika johon mennessä tavoitteet saavutetaan sekä asianosaisten eriävät näkemykset asiaan liittyen. Suunnitelman teossa ja palvelujen ja tuen muotojen suunnittelussa pyritään päätyämään ratkaisuihin jotka asiakas itse hyväksyy ja joiden asiakas uskoo auttavan. Asiakassuunnitelma laaditaan ja tarkastetaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan taikka lapselle läheisen henkilön sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelma tarkastetaan vähintään kerran vuodessa. Tarvittaessa lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelmaa täydennetään erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. (Lastensuojelulaki 417/07, haettu 13.11.2009; Sosiaaliportti, Avohuollon asiakassuunnitelma, haettu 18.8.2010.)

Tässä tutkimuksessa lastensuojelulla tarkoitetaan kunnallista lastensuojeluviranomaisten toteuttamaa toimintaa, jota säätelee muun muassa lastensuojelulaki. Tutkimuksessamme käsitellään päiväkotihoidon osuutta lastensuojelun avohuollon tukitoimena.

3.2 Päiväkotihoidon lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Päivähoito tarjoaa lapselle turvallisen hoitopaikan, jossa edistetään hänen tasapainoista kehitystään vanhempien vakaumuksia kunnioittaen. Suomalaisessa päivähoitossa yhdistyvät lapsen hoito, kasvatus ja opetus. Kunnissa tulee huolehtia siitä, että lasten päivähoitoa on saatavilla kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnan tarve edellyttää. (Sosiaali- ja terveysministeriö, haettu 24.1.2011.)

Kunnallista päivähoitoa järjestetään päiväkotihoidona, perhepäivähoitona ja ryhmäperhepäivähoitona. Yleisin päivähoitopalvelun muoto on päiväkotihoidon, jota järjestetään sitä varten erikseen varatussa tilassa. Tämä tutkimus kohdistuu päiväkotihoidon. Päiväkotihoidon on tarjolla julkisena ja yksityisenä palveluna, sekä ostopalveluna. Päivähoito voi olla koko- tai osapäiväistä. Päiväkotien normaali aukioloaika sijoittuu päivään, mutta osa päiväkodeista on auki ympäri vuorokauden. Yleisimmin päiväkodit ovat kooltaan 50–150 lapsen yksiköitä ja päiväkotien toiminnallinen perusrakenne on ryhmä, joka pitää sisällään sekä hoidossa olevat lapset, että hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat työntekijät. Päiväkotien hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelee lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia, lastenhoitajia sekä avustajia. Päiväkotiryhmässä on yleensä noin kolme työntekijää ja kutakin työntekijää kohden on neljästä seitsemään lasta. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36, haettu 3.3.2011; Asetus lasten päivähoitosta 1973/239, haettu 3.3.2011.)

Laki lasten päivähoitosta 36/1973 määrittelee päivähoitotavoitteeksi lapsen huoltajien tukemisen heidän kasvatustehtävässään. Yhdessä kotien kanssa päivähoito edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä (Vilén ym. 2006, 111). Huomioon ottaen lapsen iän ja yksilölliset tarpeet päivähoitossa tulee tarjota lapsen kehitystä monipuolisesti tukevia ihmissuhteita ja toimintaa sekä lapselle suotuisa kasvu-ympäristö. Laki mainitsee myös kaksi päivähoitotavoitetta; kasvatuksellinen ja sosiaalinen. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, haettu 10.11.2009.)

Päiväkotihoidossa lapselle tehdään yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa. Tavoit-

teena varhaiskasvatussuunnitelman teossa on lapsen yksilöllisyyden ja vanhempien näkemysten huomioon ottaminen. Päiväkodin henkilökunnan tehtävänä on havainnoida lapsen kehitystä sekä ottaa huomioon havainnoinnista kertynyt tieto toimintaa suunnitellessa. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Suunnitelman teossa otetaan huomioon lapsen kokemukset, tämän hetken tarpeet ja tulevaisuuden näkymät. Myös lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja lapsen yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet selvitetään sekä huomioidaan. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen kehitystä vahvistaviin, myönteisiin puoliin. Tärkeää on tuoda esille lapsen hyvinvointiin liittyvät huolet konkreettisesti ja etsiä niihin yhdessä ratkaisua vanhempien kanssa. Tarvittaessa varhaiskasvatussuunnitelmaan sisällytetään lapsen erityisen tuentarpeen määrittely ja sen järjestäminen. Kasvattajayhteisö tarkastelee toimintaansa ja mahdollisuuksia ohjata lasta. Tämän perusteella se tekee muutostarpeen arvioinnin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32–33, 36.)

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on vanhempien ja päiväkodin henkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin todettu tuen tarve. Arvioinnin tueksi voidaan myös hankkia lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukainen asiantuntijalausunto. Lapselle laaditut kasvatussuunnitelmat ja muut suunnitelmat sovitetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35–36.) Lapseen kohdistuvat huolenaiheet tuodaan esille mahdollisimman konkreettisesti ja niihin tulee hakea ratkaisua yhdessä vanhempien kanssa. Ratkaisut liittyen lapseen tulee perustua tietoon hänen yksilöllisistä piirteistään ja hänen elinympäristöstään. Tuen tarjoamisen tavoitteena on ehkäistä tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä. (Huhtanen 2004, 193, 204–205.)

Kaikki normaalipalvelujen tarjoamat hyvinvointia tukevat peruspalvelut, erityinen tuki ja kohdenettu toiminta on ehkäisevää lastensuojelua. Päiväkotihoidon peruspalveluna on siis jo itsessään ehkäisevää lastensuojelua. Päiväkotihoidon siirtyminen ehkäisevästä lastensuojelusta lastensuojelun avohuollon tukitoimeksi perustuu tiettyyn arviointi- ja päätösprosessiin. (Heino 2009, 72.)

Onnismaan (1999, 30–31, 33) tutkimuksen mukaan päiväkotihoidon tukea lasta perustehtävänsä myötä. Jo päiväkotiryhmä sinänsä, sen päiväjärjestys, ihmissuhteet, perushoidon ja pedagoginen toiminta ovat tuen muotoja. Päiväkotihoidon tarjoaa myös varhaiskasvatusta ja esiopetusta, jotka voivat olla lapselle niin sanottua ”viriketoimintaa”. Päiväkotihoidon tarjoaa lapselle lapsi- ja aikuiskontakteja, tervettä vuorovaikutusta, päivärytmin säännöllisyyttä ja jatkuvuutta.

Bergerin (2005, 180) mukaan ihmisen sosiaalinen kehitys jatkuu koko eliniän. Perustaidot opitaan kuitenkin jo lapsuudessa. Lapsi on altis muiden ihmisten vaikutteille, ja lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuukin suhteessa ympäristöön. Päiväkotihoidossa ja koulussa yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutukset välittyvät lapsen sosiaaliseen kehitykseen. (Karling ym. 2008,166–168.) Muiden ihmisten ajatukset ja näkemykset lapsesta ovat tärkeitä; tätä kautta lapsi muun muassa kokee hyväksyntää. Yksilö ei kuitenkaan ole vain ympäristön ja perimän passiivinen ilmentymä, vaan hän vaikuttaa elämäänsä myös itse muun muassa oman suuntautuneisuutensa ja aktiivisuutensa kautta. (Karling ym. 2008, 66–67, 69–70, 72.)

3.3 Päiväkotihoidon vanhemmuuden tukena

Sinkkonen (2008, 15, 22–23) kirjoittaa, että vanhemmuus on ennen kaikkea elämistä hetkestä toiseen, tavallisessa arjessa. Tavoitteena on antaa lapselle sellaisia valmiuksia, joiden varassa hän selviää tulevaisuudessa itsenäisesti. Lapsen perustarpeista on huolehdittava ja heitä on mahdollisuuksien mukaan estettävä joutumasta vaaraan. Vilén ym. (2006, 102, 106) mukaan lapsen ja vanhemman suhde ja sen kehittyminen ovat kasvu- ja oppimisprosessi kummallekin osapuolelle. Riittävä vanhemmuus on asioiden oppimista itsestä, lapsesta ja koko maailmasta. Vanhempien kyetessä tietoisesti miettimään lapsen kasvatusta, he myös kykenevät löytämään itselleen ja lapsilleen soveltuvat tavat toimia.

Riittävän hyvää vanhemmuutta voi kuvailla erilaisilla vanhemmuuden ominaisuuksilla. Riittävä vanhemman oma psyykinen tasapaino on esimerkiksi kykyä sietää pettymyksiä ja epäonnistumisia vanhemmuudessa. Kyky pitkäaikaisten ihmissuhteiden solmimiseen ja säilyttämiseen on lähtökohtana riittävälle vanhemmuudelle. Vanhemmalla tulee olla kyky erottaa omat ja lapsensa tarpeet toisistaan. Hänellä tulisi myös olla riittävä kyky asettua lapsen asemaan ymmärtääkseen näitä tarpeita. Jo pieni lapsi aistii aidon välittämisen vanhemman kiinnostuneisuuden ansiosta. Riittävä johdonmukaisuus ja selkeys kasvatustilanteissa sekä kyky ylläpitää turvallisia rajoja ovat tärkeitä riittävän hyvän vanhemman ominaisuuksia. Aikuinen huolehtii sääntöjen ja rajoitusten avulla lapsen fyysisestä turvallisuudesta. Vanhemman tehtävä on jäsentää lapsen toimintaympäristö ennakoivan tuntuiseksi ja luoda elämään päivärytmi. Vanhemman tulisi pystyä ottamaan vastaan lapsen erilaiset tunnereaktiot, niin myönteiset kuin kielteisetkin. Kyky olla sensitiivinen lapsen tarpeille ja tunneviestinnälle tarkoittaa muun muassa aikuisen virittäytymistä lapsen kanssa samaan tunnetilaan ja kykyä jakaa lapsen kanssa tuo tunnetila. Toisaalta riittävä vanhempi

kykenee toimimaan lapsen kiihtymystilojen tasaajana eli hän osaa rauhoitella lasta tarvittaessa. (Vilén ym. 2006, 102, 106.)

Perheiden arjen hallinnan resurssit voidaan jakaa ulkoisiin ja sisäisiin. Ulkoisia resursseja ovat muun muassa taloudellinen tilanne, asumistaso, vanhempien koulutus ja ammatillinen asema. Sisäisiä resursseja ovat esimerkiksi perheen historia, sosiaalinen verkosto ja vanhempien ja lasten suhteet. Näillä resursseilla on välitön yhteys vanhempien ja lasten hyvinvointiin sekä lasten kehitykseen. Haasteelliset elämäntilanteet heijastuvat vanhemmuuteen, kodin ilmapiiriin sekä käytettävissä oleviin toimintaedellytyksiin ja voimavaroihin. (Helminen 2006, 28.) Yksi perheen sisäinen tekijä on lapsilukumäärä, jolla on selkeä yhteys vanhemmuuteen. Useamman lapsen perheissä vanhemmuus voi olla joiltain osin vaativampaa kuin yhden lapsen perheissä. Lasten ja vanhempien välisiä sekä lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita on enemmän, ja niiden selvittämiseen vaaditaan kärsivällisyyttä. Vanhempien elämä on myös kotiin kiinnittyneempää. (Malinen, Härmä, Sevón & Kinnunen 2005, 64.)

Perheen arki ja sen ilmiöt tuntuvat usein itsestään selviltä. Tietyt tilanteet ja rutiinit toistuvat kerta toistensa jälkeen päivittäin ja viikoittain. Rutiinin ja rytmin kautta lapset hahmottavat arkeaan. Arki ei kuitenkaan ole valmiiksi annettua, vaan perhe tuottaa ja rakentaa sitä ympäröivän yhteiskunnan muodostamissa puitteissa ja kulttuurin edustamia perinteitä ja tapoja poimien. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12–13.)

Vanhemmat kohtaavat elämässään paljon sellaisia paineita ja odotuksia, jotka liittyvät lapsen kasvatukseen. Yhteiskunta ja vanhempien muut elämänpiirit aiheuttavat vanhemmille moninaisia paineita jatkuvan muutoksen maailmassa. (Koivula 2004, 77.) Yhteiskunnallisella tasolla huolta kannetaan vanhemmuuden katoamisesta, vanhempien avuttomuudesta, kiireestä ja väsymisestä sekä lasten kasvun rajojen asettamisen vaikeuksista. Myös pahana olona ja turvattomuutena sekä perheiden huono-osaisuuden lisääntymisenä näkyvistä ongelmista kannetaan huolta. (Helminen 2006, 31.) Myös vanhempien eristyneisyys on nykyään suuri ongelma (Syrjälä 2005, 37). Vanhemmat kohtaavatkin päivittäin arjessa monenlaisia tilanteita ja useimmat vanhemmat tarvitsevat joskus tukea lapsen kasvatuksessa. Joskus erityiset kriisitilanteet synnyttävät sellaista tuen tarvetta, johon yhteiskunnan tarjoamat palvelut voivat vastata. (Vilén ym. 2006, 86; Koivula 2004, 77.)

Koivulan (2004, 77) mukaan päiväkotihoito on peruspalvelu, joka tarjoaa vanhemmille tukea heidän kasvatustehtävässään. Tärkeää päivähoitossa on vanhempien tukeminen ja toimiminen yhteistyössä niin, että vanhemmat tuntevat osaavansa ja jaksavansa olla lapsensa kanssa. Jokaiselle lapselle vanhemmat ovat aina tärkeimmät ihmiset ja heidän tukemisensa päivähoitossa tukee myös lapsen kehitystä. (Vilén ym. 2006, 112.) Päiväkotihoidolla on mahdollisuuksia tarjota monia vanhemmuutta tukevia toimintoja. Jo perheen ja lapsen lähiympäristön tiivis vuorovaikutus katsotaan lapsen kehitystä tukeväksi seikaksi. Perhettä ja vanhemmuutta voimavaraistavia tekijöitä ovat esimerkiksi emotionaalinen tuki, lapsen toimintojen valvonta sekä lapsilähtöinen kasvatust. Myös lapsen ominaisuuksien tunnistaminen ja tukeminen voivat olla voimavaraistavaa. (Koivula 2004, 77.) Päivähoito tukee parhaimmillaan koko perheen voimavaroja (Vilén ym. 2006, 113).

Osa vanhemmista kaipaa sekä emotionaalista, että konkreettista tukea ja apua vanhemmuuteensa. Osa vanhemmista joutuu kuitenkin selviämään vanhemmuudesta yksin, ilman suojaava tukiverkosta. Päiväkotihoidon rooli tällaisissa tilanteissa vanhemmuuden tukemisessa onkin ensiarvoisen tärkeä. (Malinen, Härmä, Sevón & Kinnunen 2005, 64.) Nykyään on alettu korostaa vanhemmille tarjottavan konkreettisen tuen merkitystä vanhemman sairastaessa masennusta tai muuta psyykkistä sairautta (Vilén ym. 2006, 111). Silloin kun arjen ympärille rakentuva luonnollinen, sosiaalinen tukiverkosto on riittämätön, vastavuoroiset kohtaamiset päiväkotihoidon arjessa voivat madaltaa vanhempien kynnystä ottaa vastaan myös varhaiskasvatuksen ulkopuolelta tulevaa ammatillista tukea. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 65.) Toisaalta tällaisissa tilanteissa perheiden ongelmat saattavat olla vakaviakin ja vanhempien vaatima tuen määrä voi yllättää päiväkotihoidohenkilöstön (Huhtanen 2004, 202).

Toiset lapsen kasvatukseen osallistuvat henkilöt, kuten päiväkotihoidon työntekijät, voivat toimia peilisuhteena vanhemmuudelle. Vanhempien ja ammattikasvattajien luottamuksellinen suhde mahdollistaa lapsen kanssa toimimiseen liittyvän ajatusten, tunteiden, kokemusten ja vinkkien vaihdon. Yhteinen vastuu auttaa vanhempaa jaksamaan ja löytämään johdonmukaisia rajoja lapselle. (Vilén ym. 2006, 106.) Päiväkotihoidossa toteutuvaa vanhempien ja työntekijöiden välistä yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Siinä vanhemmat ja päiväkodin työntekijät yhdistävät tarpeellisimmat tiedot lapsesta, minkä avulla lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. (Määttä 1999, 99–100; Koivunen 2009, 153, 156). Vilén ym. (2006, 111) mukaan kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan sitä, että vanhemmat ja päiväkodin työntekijät si-

toutuvat tietoisesti lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Päästäkseen mahdollisimman hyvään lopputulokseen lapsen kasvatuksen kannalta on tärkeää vanhempien ja päiväkodin välinen luottamus, molemminpuolinen kunnioitus sekä tasavertaisuus. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 25–26; Koivunen 2009, 151–153.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) kerrotaan, että päiväkotihoidon henkilöstöllä on ensisijainen vastuu sisällyttää kasvatuskumppanuus osaksi lapsen varhaiskasvatusta.

Kasvatuskumppanuuden edellytyksenä on työntekijän ymmärrys perheiden erilaisuudesta ja heidän arvoalinnoistaan. Tukeakseen lapsen kehitystä päiväkodin työntekijöiden tulee myös tietää mahdollisimman paljon lapsen kehityksestä sekä siitä, miten tätä kehitystä voidaan tukea. Heidän tulee ymmärtää niitä yhteistyön reunaehtoja, jotka vaikuttavat vanhempien osallistumiseen kasvatuskumppanuuden rakentamisessa päiväkodin työntekijöiden kanssa. Yhteistyön reunaehtoja voivat olla erilaiset elämäntilanteet tai muut perheen sisäiset ongelmat. Näin saavutetaan laadullisesti parempi lopputulos kasvatuksen tukemisessa. (Vilén ym. 2006, 111.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusmetodologia

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimuksen kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa. Haastateltavien vastaukset ovat tutkimuksen kannalta arvokkaita subjektiivisina kokemuksina sekä niiden tulkintoina. Hakalan (2010, 29) mukaan yksi kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteista on nostaa esiin tutkimuksen kohteiden omia tulkintoja. Kvalitatiivista tutkimusta käyttäen voidaan siis tarjota ääni sellaisillekin toimijoille, joilla sitä ei ennen ole ollut.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, ja siinä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Meidän tutkimuksemme laadullinen tutkimustapa on mielekäs. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta ja aineiston koonti luonnollisissa, todellisissa tilanteissa, ihmisen suosiminen tiedon keruun välineenä, laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa, kuvailevan analyysin käyttö, kohdejoukon valinta tarkoituksenmukaisesti sekä tapausten käsittely ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.)

Tutkimuksessamme on näkökulmana fenomenologis-hermeneuttinen tieteenfilosofia. Fenomenologian kautta pyrimme selvittämään haastateltavien kokemuksia ja hermeneutiikan opein tulkitsemaan niitä. Fenomenologinen tutkimus kuuluu kvalitatiiviseen tutkimusperinteeseen ja sen avulla voidaan kerätä tietoja ihmisen elämäkokemuksesta sekä tutkia sen perusrakenteita. Tässä tutkimuksessa olemmekin kiinnostuneita nimenomaan sosiaalityöntekijöiden historiallisesta tiedosta, joka pohjautuu heidän kokemuksiinsa. Fenomenologian tavoitteena ei ole muodostaa teorioita, malleja eikä kehittää yleistyksiä. Tarkastelun kohteena ja menetelmän päämääränä on tutkia ja kuvata ilmiötä mahdollisimman tarkasti siten, kuin ne aidosti ilmenevät koettuina sekä kuvata eletyn kokemuksen rakenne mahdollisimman laajana kokonaisuutena. Fenomenologisen tutkimuksen edellytyksien mukaan lähestymme tutkittavaa ilmiötä avoimesti. (Tampereen Yliopisto, haettu 28.3.2010.)

Hermeneutiikka puolestaan on ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa. Tutkimuksen teon kannalta merkityksellisiä ovat kokemuksen ja merkityksen käsitteet. Ihmisen kokemukset muodostuvat niiden merkitysten kautta, jotka hän kokemuksille antaa. Näitä merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla. Haastateltava pukee sanoiksi omat kokemuksensa ja tutkija pyrkii löytämään haastateltavan ilmaisusta mahdollisimman oikean tulkinnan. (Laine 2010 28, 31.) Tutkimuksessamme sosiaalityöntekijä kertoo omin sanoin kokemuksiaan päiväkotihoidosta avohuollon tukitoimena. Tutkijoina me pyrimme löytämään mahdollisimman oikean tulkinnan haastateltavien ilmaisuista.

Teemme tutkimuksemme tapaustutkimuksen näkökulmasta. Tapaustutkimuksen näkökulmaan päädyimme, koska tutkimuksemme pyrkimyksenä on tuottaa intensiivistä ja yksityiskohtaista tietoa tutkimusaiheestamme (Jokinen & Kuronen, haettu 21.7.2010). Tapaustutkimuksessa tapauksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen on yleistämistä tärkeämpää. Tapaustutkimuksessa tavoitellaan tyypillisesti ilmiöiden kuvailemista, ja tutkimuksemme tarkoitus on olla kuvaileva. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 189.) Kuvaileva tutkimus esittää kuvauksia esimerkiksi tapahtumista tai tilanteista ja sen tarkoituksena on dokumentoida näistä ilmiöistä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. Tutkimuksessa tutkailaan näissä ilmiöissä esiin tulevia käyttäytymismuotoja, tapahtumia, uskoksia ja prosesseja. (Hirsjärvi ym. 2009, 139.)

Rauhalan (2005, 31–32, 34, 36, 38) mukaan tutkijan on tärkeää tiedostaa oma ihmiskäsityksensä silloin, kun tutkimuksen kohteena on ihminen. Tutkijan tulee selvittää miten hän ymmärtää ihmisen olemassaolon ja millaisista olemisen perusmuodoista ihminen on todellistunut. Holististen ihmiskäsitysten mukaan ihmisen olemassaolo rakentuu kokonaisvaltaisesti kolmen perusmuodon, kehollisuuden, tajunnallisuuden ja situationaalisuuden myötä. Kehollisuus kuvastaa ihmisen olemisen biologista ja fyysistä puolta, tajunnallisuus inhimillisen kokemuksen kokonaisuutta ja situationaalisuus ihmisen ja vallitsevan elämäntilanteen suhdetta. Koimme, että holistinen ihmiskäsitys vastaa tausta-ajatteluamme ja se sopii hyvin tutkimukseemme, koska tutkimuksemme kohteena on ihminen. Tutkimuksemme taustalla on kulkenut koko ajan tiedostamamme ihmiskäsitys. Olemme ottaneet sen huomioon esimerkiksi niin, että valitsimme sellaisen haastattelupaikan, joka tuki haastateltavien kehollisuutta. Paikka oli haastateltaville tuttu ja tilat tarkoituksenmukaiset. Tajunnallisuus toimi pitkälti koko suunnittelemamme haastattelun pohjana. Inhimillisten kokemusten kokonaisuudessa oleellisia ovat merkitysten muodostuminen, niiden keskinäiset suhteet ja niiden jatkuva muuttuminen. Tavoittelimme haastatteluissa nimenomaan niitä haastateltavien kokemuk-

sia, jotka he kokivat merkityksellisinä. Situationaalisuus näyttäytyi haastattelutilanteissa siten, että otimme huomioon haastateltavan ja hänen sen hetkisen ympäristönsä suhteen. Emme voineet tietää, minkälainen vallitseva elämäntilanne tai kuluva työpäivä haastateltavaamme vaikuttaa haastatteluhetkellä, mutta pyrimme orientoimaan hänet haastatteluhetken luomalla mahdollisimman rennon ja miellyttävän ilmapiirin. Ihmiskäsityksemme ohjasi tutkimustamme tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Se ei vaikuttanut pelkästään haastatteluihin kohdistuvissa päätöksissä, vaan tiedostimme ihmisen olemassaolon kolmen perusmuodon vaikutuksen myös meihin itseemme, eli tutkijoihin.

4.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmänä on haastattelu. Haastattelu on menetelmänä joustava ja haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus kertoa ajatuksistaan mahdollisimman vapaasti. Suoran kielellisen sanoman lisäksi haastattelussa voi saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja ja ei-kielellinen kommunikaatio voi auttaa ymmärtämään vastausten merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34.)

Haastattelussa meidän on mahdollista säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelu mahdollistaa sen, että haastateltava nähdään ihmisenä, tutkimustilanteen subjektina, joka on haastattelussa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Haastattelussa voimme tarvittaessa myös käyttää lisäkysymyksiä ja pyytää perusteluja mikäli haluamme syventää saatavia tietoja. Haastattelussa saattaa esiintyä myös ongelmia. Haastattelu ja siihen valmistautuminen vie aikaa, haastatteluun sisältyy monia virhelähteitä ja haastateltava saattaa kokea haastattelutilanteen uhkaavaksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.)

Koska tutkimustehtävä on selkeästi rajattu, mutta se sisältää paljon teoriaan pohjaavaa käytäntöä, haastattelutyyppiä mielekkäin valinta on teemahaastattelu (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–79). Teemahaastattelu antaa liikkumavaraa sekä haastattelijalle että haastateltavalle. Teemahaastattelussa haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Käyttämällä teemahaastattelua me tutkijoina voimme antaa haastateltavalle tilaa kertoa niistä asioista, jotka hän kokee merkityksellisiksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Teemahaastattelua varten laadimme teema-alueuuttelon. Näihin alueisiin kohdistuvat varsinaiset haastattelukysymykset. Teema-alueet toimivat keskustelua ohjaavana kiintopisteenä, ja haastattelussa voimme syventyä teema-alueen sisäisiin, esiin nouseviin aiheisiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66.) Tässä tutkimuksessa on kaksi pääteemaa: päiväkotihoito lapsen kasvun ja kehityksen tukena sekä päiväkotihoito vanhemmuuden tukena. Ensimmäinen teema on valittu sen tiedon pohjalta, että päiväkotihoito tukee lapsen kasvua ja kehitystä lastensuojelun avohuollon tukitoimena parhaiten perustehtävänsä kautta. Tarvittaessa päiväkotiympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi ja arjessa lisätään kuntouttavia elementtejä, kuten hyvää vuorovaikutusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36.) Päiväkotihoidon tarjoama tuki näkyy parhaiten päivittäisissä kohtaamisissa ja keskusteluissa vanhempien ja lapsen kanssa (Lyyra 2004, 109). Toinen teema perustuu vanhemmuuden tukemiseen päiväkotihoidossa. Lastensuojelun avohuollon yksi keskeinen tavoite on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään (Lastensuojelulaki 417/07, haettu 21.1.2011). Tarjoamalla tukitoimeksi päiväkotihoidoa tämä tavoite saa mahdollisuuden toteutua. Päiväkotihoidolla on tarjolla monia vanhemmuutta tukevia toimintoja, kuten kasvatuskumppanuus joka toteutuu tiiviinä vuorovaikutuksena perheen ja lapsen lähiympäristön välillä. (Koivula 2004, 77.)

Eriyisinä haasteina haastattelussa on, ettei meillä ole aiempaa kokemusta haastattelijoina toimimisesta. Lisäksi haastatteluaineiston analysointi, tulkinta ja raportointi ovat haastavia, koska niihin ei ole tarjolla valmista ”kaavaa” (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35).

4.3 Kohdejoukko ja aineiston keruu

Haastateltaviksi on valittu kolme sosiaalityöntekijää, joilla on kokemusta päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Haastateltavat valittiin sen perusteella, kenellä on kokemusta tutkimuksen kohteena olevasta asiasta ja keiltä saadaan tutkittavan asian kannalta parasta tietoa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tällaista kohdejoukon valintaa kutsutaan harkinnanvaraiseksi näytteeksi. Harkinnanvaraista näytettä käytetään silloin, kun tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin ja saamaan uutta tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 58–59.)

Jokaiseen haastatteluun valmistauduimme käymällä läpi teemahaastattelurungon asiasisältöä ja varmistamalla, että meillä on yhtenäinen näkemys sen sisällöstä ja tavoitteistamme saavuttaa vastaus tutkimustehtävään. Jokaisen haastattelun jälkeen kävimme läpi sen etenemistä ja onnis-

tumista. Pohdimme, miten voisimme itse kehittyä haastattelijoina ja toimia toisin seuraavassa haastattelussa. Tarkastelimme myös saamaamme aineistoa ja tutustuimme siihen litteroimalla haastattelut heti niiden toteuduttua. Teemoittelimme ensimmäisen litteroidun aineiston ennen seuraavaa haastattelua. Tämän teimme nähdäksemme, olemmeko saaneet tarkoituksenmukaisen aineiston tekemämme teemahaastattelurungon avulla.

Haastattelut toteutimme yksilöhaastatteluina yhteistyökumppanimme tiloissa, haastateltaville sopivaan aikaan. Jokaisen haastattelun suoritimme eri päivinä. Yhteen haastatteluun varasimme aikaa kokonaisuudessaan yhden tunnin. Varattu aika riitti hyvin teemarungon läpikäymiseen ja haastattelut kestivät 40–60 minuuttia. Lähetimme etukäteen haastateltaville haastattelun teemarungon, jotta he pystyivät valmistautumaan tulevaan haastatteluun rauhassa.

Kiitoksesi ja tunnelman rentouttamiseksi veimme kaikille haastateltaville pienen tuliaisien. Pyrimme itse olemaan haastattelutilanteessa rauhallisia ja kiireettömiä sekä avoimia ja ystävällisiä. Osoitimme aitoa kiinnostusta haastatteluun muun muassa nonverbaalisen viestinnän keinoin, kuten ylläpitämällä katsekontaktia. Ennen haastatteluja kysyimme haastateltavilta luvan keskustelun nauhoitukseen. Ennen teemarunkoon syventymistä kävimme haastateltavan kanssa läpi opinnäytetyömme aiheen ja tutkimustehtävän. Korostimme, että olemme kiinnostuneita heidän kokemuksistaan ja täsmensimme, ettei tarkoituksenamme ole pyytää arvioita päiväkotihoidon tekemästä työstä. Tällä tavalla toimien halusimme orientoida haastateltavan tilanteeseen ja varmistaa, että haastateltava on ymmärtänyt haastattelun lähtökohdat. Kaikissa haastatteluissa kummallakin meistä oli oma rooli, eli vain toinen meistä haastatteli haastateltavat, toisen tarkastellessa taka-alalta, että tarvittavat teemat käydään läpi, ja huolehtiessa nauhoituksen tekniikasta. Tarkkaileva haastattelija tarkensi epäselväksi jääneitä asioita. Koimme tämän järjestelyn hyväksi, sillä kumpikin pystyi syventymään kolmen haastattelun ajan omaan rooliinsa, tarkastelemaan sitä ja kehittymään siinä.

Haastattelun edetessä pyrimme liikkumaan teemarungon teemojen välillä sujuvasti ja haastateltavan esiin tuomien kokemusten mukaan edeten. Pyrimme rajaamaan kuitenkin keskustelua tutkimustehtävän kannalta oleellisiin asioihin. Saatoimme palata aiempiin keskustelunaiheisiin keskustelun myöhemmässäkin vaiheessa, mikäli lisäkysymyksiä heräsi. Haastattelun lopussa kävimme vielä läpi epäselväksi jääneet asiat ja mahdolliset täsmennykset.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen analyysimuoto valittiin sen perusteella, miten teoria ohjaa aineiston hankintaa, analyysia sekä raportointia. Valitsimme analyysimuodoksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Teoriaohjaavassa analyysissä valitaan analyysiyksiköt aineistosta aikaisemman tiedon ohjatessa ja auttaessa. Teoriaohjaavassa analyysissä on teoreettisia kytkentöjä, ja analyysistä voi tunnistaa aikaisemman tiedon vaikutuksen. Aikaisemman tiedon merkitys ei kuitenkaan ole teoriaa testaavaan ennemminkin uusia ajatusuria aukova. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–98.) Teoriaohjaava sisällönanalyysi ohjasi analyysin tekoa, mutta otimme kuitenkin huomioon tutkimusaineistoa tarkastellessamme aineistosta nousevat tutkimustehtävän kannalta oleelliset uudet asiat ja kokemukset.

Aloitimme analyysin litteroimalla tutkimusaineiston eli kirjoitimme nauhoitetut haastattelut puhtaaksi sananasaisesti. Litterointi tehtiin koko saadusta aineistosta. Litteroitua tekstiä kertyi 52 sivua. Litteroinnin jälkeen aineisto tarkistettiin ja selvitimme liittyykö siihen selviä virheellisyyksiä tai puuttuuko tietoja.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi: 1.) Aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2.) Aineiston klusterointi eli teemoittelu ja 3.) Abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdolla, ja abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Teoriaohjaava sisällönanalyysi mahdollistaa tässä tutkimuksessa aikaisemman, käytettävissä olevan tiedon hyödyntämisen, mutta se antaa tilaa myös aivan uusien asioiden esiintulolle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117.)

Litteroinnin jälkeen redusoimme eli pelkistimme aineiston. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että analysoitavasta tiedosta rajataan tutkimustehtävän kannalta kaikki epäoleellinen aineisto pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Luimme aineiston useamman kerran yhdessä läpi samalla käyden keskustelua aineiston sisällöstä. Pelkistämisen toteutimme niin, että nostimme litteroidusta aineistosta esiin sellaisen materiaalin, joka sopi haastattelun teemarungon teemoihin. Jäsensimme tämän materiaalin näiden teemojen alle. Pääteemoina teemarungossamme olivat: 1.) Päiväkotihoidon lapsen kasvun ja kehityksen tukena ja 2.) päiväkotihoidon vanhemmuuden tukena. Ensimmäisen pääteeman alla olivat alateemoina tuen tarpeen seuranta, milloin tukitoimissa on onnistuttu ja päiväkotihoidon tarjoama tuki. Toisen pääteeman alateemoina olivat merkitys tukiprosessissa,

millaista tukea, kun kyseessä avohuollon tukitoimi ja riittävyyden seuranta. Lisäksi kahta pääteemaa yhdistävänä alateemana meillä oli asiakassuunnitelma ja tavoitteet.

Seuraavaksi poimimme pelkistetyistä aineistosta analyysiyksiköt. Ryhmittelimme analyysiyksiköt teemojensa mukaan ryhmiksi, joista muodostui alateemoja. Toimimme siis sen mukaan, miten Tuomi & Sarajärvi (2009, 110) kertoo teemoittelun etenevän: teemoittelussa aineistosta saadut ilmaukset käydään läpi tarkasti, saman teeman käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään teemaksi. Teemat nimetään sisältönsä mukaan.

Laadullinen tutkimusprosessi on avoin ja joustava. Sen vaiheet eivät välttämättä erotu toisistaan selkeästi, vaan suunnitelmat ja ratkaisut muotoutuvat tutkimusprosessin edetessä. (Kiviniemi 2007, 70.) Tutkimuksessamme koko teemoittelu ja abstrahointi eivät tapahtuneet tietyssä järjestyksessä, vaan ne muotoutuivat samaan aikaan analyysiä tehdessä. Abstrahoinnissa eli teoreettisten käsitteiden luomisessa empiirinen aineisto kytetään teoreettisiin käsitteisiin. Teoriaohjauksessa sisällönanalyyssissä käsitteet nousevat käytetystä teoriasta eli viitekehystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Teimme analyysin teemoittelu- ja abstrahointivaiheet kolmeen kertaan, jotta saimme täsmällisen vastauksen tutkimustehtäväämme. Ensimmäisellä analyysikerralla muodostimme analyysiyksiköistä nousseiden 18 alateeman pohjalta 4 pääteemaa. Pääteemoina meillä olivat: 1.) Päiväkotihoidon tarve avohuollon tukitoimena. 2.) Kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa. 3.) Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen päiväkotihoidossa. 4.) Lapsen asiakassuunnitelma on koettu yleensä riittäväksi, mutta seurannassa olisi kehitettävää. Kirjoitimme tutkimustulokset näiden ala- ja pääteemojen perusteella. Päätimme tämän jälkeen tehdä analyysin toiseen kertaan, rajataksemme teemoja selkeämmin tutkimustehtävämme mukaisiksi. Halusimme säilyttää pääteemoina asiasisällöiltään samat, haastattelun teemarungostakin löytyvät pääteemat. Sisällytimme 1. ja 4. pääteemojen sisällön 2. ja 3. pääteemojen alle. Toisen analyysikerran aikana kirjoitimme myös johtopäätökset tutkimustulosten pohjalta. Kolmas analyysikerta päätettiin tehdä, koska totesimme, etteivät alkuperäiset 1. ja 4. pääteemat vastaa asettamaamme tutkimustehtävään. Rajasimme näiden pääteemojen alle kuuluneen aineiston kokonaan pois tutkimustuloksistamme ja johtopäätöksistämme. Lopullisiksi pääteemoiksi meillä muodostuivat **lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen päiväkotihoidossa ja kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa**. Alateemoina meillä ovat: *tukitoimen tarve lähtee aina lapsen tarpeesta, päivä-*

kotihoito tarjoaa lapselle rytmiä ja rutiinia, vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys, päiväkotihoidon toteutuminen vaatii sitoutumista ja sopeutumista.

5 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

5.1 Luotettavuus

Tapaustutkimusta tehdessä perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät välttämättä toimi, koska kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia eikä ole olemassa kahta samanlaista tapausta. Tästä syystä pätevyyden ja toistettavuuden arviointi ei ole yksiselitteistä. Luotettavuutta ja pätevyyttä tulee kuitenkin aina arvioida jollain tapaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioinnin kriteerejä voivat olla muun muassa luotettavuus, siirrettävyys ja vahvistettavuus. Luotettavuus tarkoittaa tässä sitä, että tutkimustulokset ovat tutkittavan kannalta luotettavia sekä uskottavia. Tähän pyrimme tässä tutkimuksessa sillä, että haastateltavamme ovat lukeneet ja hyväksyneet tutkimustuloksemme. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten pitävyyttä myös muissa tapauksissa ja yhteyksissä kuin vain kyseisessä tutkimuksessa. Tähän pyrimme lähtötilanteen ja tehtyjen oletusten hyvällä dokumentoinnilla ja selkeällä raportoinnilla. Kyseessä ei kuitenkaan ole tilastollinen yleistäminen, vaan kyse on näytteestä, otoksen asemasta. Vahvistettavuuteen pyrimme pyytämällä tutkimuksessa käytettyjen tiedonlähteiden vahvistusta tutkimustulosten paikkansapitävyydestä. (Kananen 2008, 125–127.)

Tutkimuksessa objektiivisuus syntyy tutkimusasetelman muuttujien ymmärtämisestä. Objektiivisuuteen pyrimme tiedostamalla, että tutkimuksessa käytettävät käsitteet, menetelmät, tutkimusasetelma ja metodologinen osaaminen vaihtelevat tutkijan mukaan ja vaikuttavat aina tutkimustuloksiin. Tutkimusprosessin joka vaiheeseen liittyy siis virhemahdollisuus. Tutkimusprosessin vaiheisiin liittyvien virhemahdollisuuksien tiedostaminen auttoi meitä pienentämään uhkatekijöiden vaikutusta työmme laatuun. (Kananen 2008, 122.)

Tutkimuksen haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta ja laatua meidän tuleekin tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen laatua parantavat esimerkiksi hyvän haastattelurungon teko, haastattelupäiväkirjan pito sekä haastatteluaineiston mahdollisimman nopea litterointi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184–185.) Tutkimuksessamme hyvin suunniteltu teemahaastattelurunko on ohjannut meitä koko opinnäytetyön ajan, erityisesti analyysiä tehdessä. Opinnäytetyö-

päiväkirjan pito on osoittautunut erinomaiseksi päätökseksi. Olemme koonneet päiväkirjaan matkan varrella kaikki prosessimme vaiheet, suunnitelmat ja ajatukset. Aina työskentelymme aluksi olemme orientoituneet aiheeseen tutustumalla päiväkirjaan tehtyihin aiempiin merkintöihin. Päiväkirja on ollut meille erinomainen tuki. Yksi tapa parantaa luotettavuutta on, että tutkijakollegat arvioivat tutkimusprosessia. Tässä tutkimuksessa käytämme kahta tutkimuksen opponijaa eli vertaisarvioijaa koko tutkimusprosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 142.) Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on lisätty valitsemalla yhteistyökumppaniksi sellainen lastensuojelun toimipiste, josta on saatavilla sellaisia haastateltavia, joilla on työkokemusta päiväkotihoidosta avohuollon tukitoimena.

5.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys, ja aiheen eettiseen pohdintaan kuuluu selkiyttää se, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimus tehdään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Tutkimusaiheen valinta nousikin suurimmaksi eettiseksi kysymykseksi tutkimuksessamme. Päätimme tehdä tutkimuksemme sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, vaikka olemme sosionomiopiskelijoita. Perustavana ajatuksenamme aiheen valinnassa oli, että työskennellessämme päiväkotihoidon tai lastensuojelun työntekijöinä saamme tutkimuksestamme sellaista arvokasta tietoa, jota voimme hyödyntää omassa työssämme. Merkityksellinen eettinen kysymys oli se, miten tutkimme sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidossa tehtävästä työstä. Emme hakenneet arvioita, vaan painotimme jokaisen haastattelun alussa, että tarkoituksenamme on kuvailla sosiaalityöntekijöiden omia kokemuksia päiväkotihoidosta avohuollon tukitoimena. Pyrimme haastattelurungon teossa ja kysymysten asettelussa siihen, että sosiaalityöntekijät orientoituvat oman työhistoriansa ja kokemustensa tarkasteluun. Aineistoa käsitellessä olimme tarkkoja siitä, että tutkimustuloksemme keskittyvät tutkimustehtäväämme. Aiheen eettinen haastavuus selvisi meille vasta opinnäytetyöprosessin ollessa melko pitkällä ja se yllätti meidät tutkijoina. Haastavan aiheen tutkiminen on kuitenkin saanut meitä pohtimaan tutkimuksen eettisyyttä paljon syvällisemmällä tasolla, kuin olisimme ennakkoon arvanneet.

Vaikka pelkkä hyödyn tavoittelu ei olekaan tieteellisen tutkimuksen tärkein tavoite, pitäisi tutkimuksen aiheen valinnassa kiinnittää huomiota tulosten hyödynnettävyyteen eli siihen, että tuloksilla olisi merkitystä yhteiskunnan hyvinvoinnin ja kehittymisen kannalta. Myös tutkimusmenetelmien valinta on eettinen kysymys. Tutkimuksen lopputuloksen voi sanoa olevan eettisesti kestä-

vällä pohjalla silloin, kun valinnoissa noudatetaan tieteellisiä menetelmiä ja tutkimus täyttää luottavuuden vaatimukset. Pelkät tekniset valinnat eivät riitä. (Kananen 2008, 133.)

Tuomi & Sarajärven (2009, 131) mukaan ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan muodostavat ihmisoikeudet. Näitä ihmisoikeuksia kunnioitimme tässä tutkimuksessa pyrkimällä noudattamaan Tuomi & Sarajärven kriteerejä eli selvittämällä osallistujalle tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit sekä huolehtimalla siitä, että tutkittavalla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, keskeyttää mukanaolonsa ja kieltää jälkikäteen itseänsä koskevan aineiston käyttö. Oleellinen osa tutkittavan suojaa on myös hänen oikeuksiensa ja hyvinvointinsa turvaaminen. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, ja kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi, elleivät he ole antaneet erillistä lupaa identiteettinsä paljastamiseen. Olemme huolehtineet tutkittavien anonymiteettisuojusta käsittelemällä saatua aineistoa ehdottoman luottamuksellisesti ja esittämällä tulokset, sekä niissä käytetyt suorat lainaukset niin, ettei tiedonantajaa voi tunnistaa esimerkiksi puhetyylin perusteella. Tutkimuksemme yhteistyökumppani sekä sitä kautta saamamme haastateltavat, toivoivat voivansa pysyä anonyymina tutkimuksessa. Tutkimuksesamme on vaalittu tätä yksityisyydensuojaa, sekä kyseisen kunnan lastensuojelun, haastateltavien että lastensuojelun asiakkaiden ja kunnan päiväkotien yksityisyyden turvaamiseksi. Tutkittavalla on oikeus odottaa meiltä tutkijoina vastuuntuntoa: luvattuja sopimuksia on noudatettava eikä tutkimuksen rehellisyyttä saa vaarantaa. Tutkimuksen edetessä olemme pitäneet yhteistyökumppanimme ajan tasalla tutkimuksen etenemisen vaiheista ja aikataulumuutoksista.

Tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Uskottavuus ja tutkijan tekemät eettiset ratkaisut kulkevat siis täysin käsi kädessä. Tässä tutkimuksessa hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen korostuu erityisesti siinä, että 1.) tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen arvioinnissa, 2.) tutkijat soveltavat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteuttavat tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tuloksia julkaistaessa, 3.) tutkijat ottavat huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla ja 4.) tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Myös 5.) tutkimusryhmän asema, oikeudet, osuus tekijyydestä, vastuut ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset

on määritelty ja kirjattu kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Tutkimuksessa pyrimme aina totuuteen, vaikka totuuskäsitteen määrittely onkin hankalaa. Tutkimustuloksia ei vääristellä eikä tutkimuksessa esiinnousseita asioita ”unohdella” tai sivuuteta. (Kananen 2008, 134.) Pyrimme olemaan rehellisiä koko tutkimuksen ajan.

6 LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKOTIHOIDOSSA

6.1 Tukitoimen tarve lähtee aina lapsen tarpeesta

Sosiaalityöntekijät toivat esille kokemuksissaan sitä, milloin päiväkotihoito on ollut tarpeellinen tuen muoto. Avohuollon tukitoimen tarve voidaan katsoa lähteväksi aina lapsen tarpeesta, mutta syyt tälle tarpeelle voivat syntyä monesta eri syystä. Vanhemmuuden tuen tarve voi tuottaa tarvetta myös lapsen kasvun ja kehityksen tukemiselle.

”Lapsen tarvehan se on, kun vanhempi ei jaksaa”

Kokemusten mukaan lapsesta suoraan lähtevä tuen tarve näkyy yleensä erilaisina kehityksen viivästyminä. Lapseen voivat vaikuttaa hänen saamansa vähäinen huomio ja strukturoimaton arki. Päivähoitopalvelu on usein myönnetty tuen muodoksi tilanteissa, joissa perheellä tai lapsella on jo ennestään lastensuojeluasiakkuus ja lapsen kehityksessä on todettu viivästymää.

”Se koti ei tarjoa semmosta strukturoitua hyvää arkea lapselle”

”Lapsi oirehtii”

6.2 Päiväkotihoito tarjoaa lapselle rytmiä ja rutiinia

Sosiaalityöntekijät kuvailivat päiväkotihoidon tukevan lasta monella tavalla. Päiväkotihoito tukee lasta parhaiten perustehtävänsä myötä. Päiväkotihoito tarjoaa lapselle suotuisan kasvuympäristön, virikkeitä, ryhmätoimintaa ja mahdollisuuksia luoda sosiaalisia suhteita säännöllisen päivärutmin ohella. Pienempien lasten kohdalla huomio keskittyy erityisesti perushoitoon. Haastatelut kuvailivat peruspalvelua tuen tarjoamisen lähtökohdaksi. Tavoitteena on, että kaikkia palveluita, joissa lähtökohdana on lapsen etu ja lapsen hyvinvointi, voitaisiin tarjota mahdollisimman pitkälle peruspalveluina. Päiväkotihoito onkin erittäin paljon avohuollon tukitoimena käytetty tuen muoto.

”Kaikki palvelut, lähtökohtana lapsen etu, lapsen hyvinvointi ja se lähtis jo siltä tasolta, eikä sitä tarvis erikseen miettiä ja suunnitella, vaan se olisi sen koko systeemin läpi tunkeva ajatus.”

Erityisesti tuen nähtiin kohdentuvan kokemusten mukaan lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen ja ryhmässäolotaitojen tukemiseen. Syrjäanvetäytyneet lapset, joiden sosiaalinen elämä on ollut rajattua, ovat alkaneet ottaa kontaktia ja luomaan sosiaalisia suhteita päiväkotihoidossa. Eräs haastateltava kuvaili tällaisia kokemuksiaan sanoen lasten ”alkaneen elämään”. Päiväkotihoido tarjoaa lapselle turvallisuutta päivärytmin ja rutiinien myötä. Esimerkiksi vähäinen lapsen perustarpeisiin vastaaminen on voinut tuottaa lapselle puheenkehityksen viivästymää, jonka kehityksen tukemiseen päiväkotihoido on voinut vastata.

”Et tavallaan tietynlaiset turvalliset raamit, tietyt rutiinit, mahdollisti sen, et se lapsi pysty aika tämmöseen isoonkin asiaan. Tulee mieleen tässä yks semmonen pieni poika, joka ei oikeastaan puhunu mitään, kun meni päivähoitoon ja hänellä käytettiin erinäköisiä apukeinoja ja viittomia ja pikkuhiljaa hän rupes puhumaan”

”Lapset, jotka on ollu hirmu etäisiä, niitten on ollu vaikee ottaa kontaktii aikuisiin ja ne on ollu ehkä niitten omien vanhempien tai toisen vanhemman kans tosi lukkiutuneena sinne neljän seinän sisälle kotiin, et se sosiaalinen maailma on ollu tosi rajattu, ni sellaset lapset sit ku ne alkaa elämään ja ottaa kontaktia ja luomaan sosiaalisia suhteita niin onhan se aina ihan hirmu hyvää palautetta sitten.”

Kokemusten mukaan päiväkotihoido avohuollon tukitoimena on vastannut monen lapsen tuen tarpeeseen. Tukimuodon on katsottu onnistuneen silloin, kun lapsen tilanteessa on tapahtunut myönteistä kehitystä ja palaute on ollut positiivista. Useinkaan kyse ei ole ollut yksittäisestä, tietyistä tavoitteesta vaan lapsen kokonaiskehityksestä. Jo lapsen sopeutuminen tietyn kehityshaasteen olemassaoloon on tukemisessa onnistumista. Kyse voi olla ihmissuhteiden kehittymisestä ja uusien taitojen oppimisesta. Sosiaalityöntekijät kuvailivat myös, että lapsillakin päivät ovat vaihtelevia, aivan kuten aikuisilla. Toisinaan kehitys etenee nopeasti, ja toisinaan tulee taantumia.

Jokaisella lapsella on hyvin yksilöllisiä tavoitteita, joiden osittainkin saavuttaminen on tukitoimissa onnistumista. Yksi onnistuminen koko tukiprosessissa on jo se, että lapselle on myönnetty päiväkotihoido avohuollon tukitoimena. Yksi sosiaalityöntekijä kuvaili onnistumisentunteen tuottaneen tilanteen, jossa äiti ja lapsi olivat saavuttaneet aiempaa paremman vuorovaikutussuhteen. Aina päiväkotihoidokkaan ei toki riitä, vaan lapsi voi tarvita lisäksi muuta erityistä tukea. Joskus tällainen tilanne voi johtua esimerkiksi lapsen tai perheen elämäntilanteesta. Esimerkiksi vanhem-

man sisaruksen siirtyessä päiväkotihoidosta kouluun hoitoon jäävä nuorempi sisarus jää vaille vanhemman sisaruksen tukea. Tämä voi tuottaa lisääntyntä tai uudenlaista tuen tarvetta nuoremmalle sisarukselle. Päiväkotihoidon tarjoama tuki ei kuitenkaan aina riitä vastaamaan lapsen tuen tarpeeseen. Sosiaalityöntekijät kertoivat, että lapsen tuen tarve voi joskus kohdistua sellaiseen psyykkiseen kehitykseen, johon päiväkotihoido ei yksin riitä vastaamaan. Erityispalveluiden heikko saanti voi myös tuottaa lisähaasteita päiväkotihoidolle lapsen tukemisessa.

”Lapsi pystyy esimerkiksi sopeutumaan siihen asiaan ja pystyy sen kanssa tulemaan toimeen”

”Se on ollu tosi arka ja eikä sillä oo ollu kavereita ja sit ku se on saatu sinne päivähoitoon niin mikä muutos siinä lapsessa on tapahtunu, se on reipas ja se on oppinu erilaisia taitoja”

”Äiti sit tavallaan oli siellä päiväkodissa tosi kivasti vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa, että kyllä siinä tuli ainakin siis semmonen hyvä mieli, että kyllä tässä jotakin on tehty”

”Perhe, jossa oli kaksi sisarusta, eli tilanne meni sinällensä ihan ok niin kauan, kun nämä molemmat lapset oli hoidossa, mutta sitten kun tää isompi lapsi meni kouluun niin tämä pienempi jäi yksin. Siinä sitten ihan selkeesti rupes oireilemaan, kun ei ollu sitä tukea. Että välttämättä se hyvää tarkoittava semmoinen, et vaikka on avohuollon tukitoimena siinä saattaa tulla tämmöisiä tilanteita vastaan, joille me ei voida mitään, joka johtuu sen lapsen tilanteesta, sen perheen tilanteesta”

7 KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN TUKEMISESTA PÄIVÄKOTIHOIDOSSA

7.1 Vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys

Sosiaalityöntekijät korostivat vanhemmuuden tukemisen merkitystä. Vaikka vanhemmuuden tuen tarve voi tuottaa lapsen tuen tarvetta, voidaan päiväkotihoidon katsoa olevan joskus tarpeellinen nimenomaan vanhemmuuden tukemiseksi. Erään haastateltavan kokemusten mukaan vanhemmat voivat tarvita tukea strukturoidun ja toimivan arjen saavuttamisessa sekä lapsen perustarpeisiin vastaamisessa. Tuen tarvetta vanhemmuudessa tuottivat usein psyykkisen hyvinvoinnin haasteet, vaikeat elämäntilanteet ja yleiset kotiolosuhteet. Päiväkotihoidon on voitu tarjota tukitoimeksi psyykkisen tasapainon horjumisen ja voimavarojen vähyyden vuoksi.

”Semmosia perheitäkin on, joissa tämmönen käytännön asioiden hoitaminen on hankalaa. Ei osata sitä aamupuuroa lapselle keittää ja ei oo sään mukasia varusteita ja tämmösiä erinäköisiä varusteita. Ne saattaa olla tosi pieniä asioita asioina, mutta sille lapselle tosi merkittäviä.”

Haasteita arjessa jaksamiseen asettavat muun muassa vanhempien voimavarojen vähyyks ja perheen riittämätön sosiaalinen tukiverkosto. Päiväkotihoidon on voinut lisätä vanhemman arjen hallintaa, jaksamista ja lapsen perustarpeisiin vastaamista esimerkiksi yhden vanhemman perheissä silloin, kun toinen perheen lapsista on hyötynyt päiväkotihoidosta.

”Nyt meillä on ollu tosi paljon nuoria yksinhuoltaja äitejä, jotka on tosi väsyneitä et niillä on siinä se vähän vanhempi lapsi ja sitten on syntyny vauva ja ne ei vaan yksinkertaisesti jaksa. Vaikka se toinenkin on pieni, niin siinä on kuitenkin se, että sille vanhemmalle tulee normaali päivärytmi, ulkoilua ja sitä touhua ja silloin se on ollu tosi hyvä.”

Sosiaalityöntekijät ilmaisivat kokemuksissaan myös huomanneensa sellaisen muutoksen, että nykyisin perheiden sosiaaliset tukiverkostot saattavat olla kaukana perheestä. Päiväkotihoidon tarjoaa perheelle sellaisia vastavuoroisia kohtaamisia ja vanhemmuutta tukevia toimintoja, jotka ehkäisevät muun muassa syrjäytymistä. Haastatelluilla sosiaalityöntekijöillä oli kokemuksia suurista perheistä, joille nimenomaan perheen koon mukanaan tuomat muutokset ovat tuoneet haasteita. Ajan ja voimavarojen vähyyden vuoksi vanhemmat ovat voineet tarvita tukea lapsen yksilölliseen

kohtaamiseen. Usein osa näiden perheiden tuen tarpeista ovat olleet sellaisia, joihin päiväkotihoidon avohuollon tukitoimena on pystynyt vastaamaan.

”Ja sit kun on näitä isoja perheitä, että siellä se vanhempien aika ei vain yksinkertaisesti riitä, et miten se vanhempi saadaan huomaamaan, et jokainen lapsi on oma yksilönsä.”

”Perheet on aika yksin”

”Et saattaa olla silleen et lähiverkostotkin on jossain kaukana”

7.2 Päiväkotihoidon tukea vanhemmuutta perustehtävänsä myötä

Kokemusten mukaan päiväkotihoidon tarjoama paras tuki nähtiin nousevan päiväkotihoidon perustehtävästä. Sosiaalityöntekijät kertoivat, että vanhemmuuden tukeminen päiväkotihoidon yhteydessä on kohdistunut pitkälti perushoitoon liittyviin toimintoihin, kuten lapsen pukemiseen liittyvään neuvontaan. Vanhemmat voivat tarvita tukea vanhemmuuteensa saavuttaakseen riittävää arjenhallintaa ja tarjotakseen lapselle ikätason mukaisia virikkeitä. Päiväkotihoidon avohuollon tukitoimena tarjoaa perheen päivään jäsenyyttä, rytmiä ja rutiineja. Vanhempia voidaan ohjeistaa lapsen hoitamiseen liittyvissä asioissa sekä lapsen päiväkotihoidon tuomiseen ja sieltä lähtemiseen liittyvissä tilanteissa.

”Et ihan lähetään tämmösistä hyvin ruohonjuuritason asioista. Ja et lapset täytyy pestä, et ne ei voi olla likaisia ja ihan tätä tämmöstä miten vanhempana kohtaat lapsen siinä tilanteessa ikätason mukaisesti, että nää pukemistilanteet, lähtötilanteet, jäämistilanteet ja muut, et niissä sit tuetaan.”

Päiväkotihoidon tarjoama tilaisuuden kehittää vanhemmuutta. Vanhemmat saavat muun muassa tilaisuuden keskustella lapsensa tilanteesta ammattikasvattajien kanssa. Vanhempia ohjataan kohtaamaan lapsi ikätasonsa vaatimalla tavalla ja heille annetaan tietoa siitä, mitä riittävän hyvä vanhemmuus sisältää. Keskustelujen johdosta vanhemmuuden oma-aloitteisuus ja tieto lapsen kasvusta ja kehityksestä lisääntyvät. Päiväkotihoidon ja sen tarjoamat päivittäiset aikuiskontaktit tukevat vanhemmuudessa jaksamista lisäämällä vanhempien voimavaroja.

”Se elämä, siin on joku rytmi ja vuorokauden ajat. Että se ei mee niinku siihen, että yöllä ja päivällä ei oo eroa ja lapsi elää sitten siinä kaiken mukana vaan, ilman min-käänlaista arkea.”

”Niin niistä asioista sitten puhutaan, et ne on kuitenkin voinu olla niille vanhemmillekin semmosia asioita, et ne ei oo puhunu niistä sitä ennen oikeestaan kenenkään kans.”

”Se auttaa niitä vanhempia ennen kaikkea jaksamaan”

Kokemusten mukaan päiväkotihoidon tarjoama tuki vaikuttaa usein laajemmin perheen elämään. Vanhemmat voivat motivoitua oman elämänsä hallinnasta ja esimerkiksi hakeutua aktiivisesti työelämään. Päiväkotihoido on myös toiminut yleisesti tasoittavana tekijänä erilaisissa elämäntilanteissa.

”Päiväkoti on sellanen tasottava tekijä”

”On monesti ruvennu miettiä pitemmällekin niitä asioita sitte siinä omassa elämässä et mikä heitä vois auttaa vielä enempi, et ne vois olla valmiita lähteen jonnekin kuntouttavaan työtoimintaan, opiskelemaan ja sitä kautta sitä kokonaistilannetta auttaa”

7.3 Päiväkotihoidon toteutuminen vaatii sitoutumista ja sopeutumista

Toisinaan vanhempien voimavarat voivat olla vähäisiä psyykkisen tasapainon horjumisen vuoksi. Omien voimavarojen ollessa vähissä päiväkotihoidon sitoutuminen ja suureen elämänmuutokseen sopeutuminen eivät välttämättä ole helppoja. Toisinaan vanhemmat tarvitsevat tukea tukiprosessiin sitoutumisessa. Päiväkotihoido esimerkiksi tukee vanhempia sopeutumaan päiväkotihoidon toteutumiseen vaadittavaan rytmiin, kuten aikataulujen noudattamiseen. Vanhemmilla ei ole aina prosessin alussa riittävästi luottamusta jättää lasta päiväkotihoidon. Lapsesta irtautuminen ja päiväkotihoidon jättäminen voivat olla tunnetasolla vaikeita vanhemmalle. Tukiprosessissa tapahtuva edistyminen tarvitsee aikaa, ja muutokset voivat tapahtua vähitellen. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan edistymistä tapahtuu pitkäjänteisen työn ansiosta. Päiväkotihoido avoimuuden tukimuotona voi olla pitkäaikainen prosessi vanhemmuuden tukemisen osalta.

”Kun jaksaa olla kärsivällinen niin tuloksiakin saa. Et ei välttämättä hetkessä nää asiat ei tapahdu, et se on semmonen pitkäaikainen prosessi ja muutokset voi olla minimaalisen pieniä”

”Se sitoutuminen kun omat voimavarat on vähissä ja ne keskittyy niin siihen omaan elämäänsä ja omiin ongelmiinsa, et ei osata tai ei jakseta.”

”Sen lapsen tuominen johonkin tiettyyn aikaan saattaa olla alussa tosi hankalaa ja siitä asiasta sitten keskustellaan ja yritetään jotenkin luoda sille lapselle jonkun näköstä aikataulutusta ja raamitusta, koska kotona se saattaa olla sellanen se tilanne, et äiti on äitiyslomalla ja siellä on sitten isompi sisarus ja ei sitten ole semmosta säännöllistä päivärytmiä ja tavallaan pittää se vanhempi opettaa siihen rytmiin.”

”Kysymys ei oo siitä et vanhempi ei luottais, et lapsesta pidetään huolta. Vaan siinä on jotenkin tunnetasolla hirveen vaikee se irtautuminen.”

Sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan päiväkotihoidon myötä tulee sitoutumisen ja vanhemmuuden kehittymisen seurantaa. Tarvittaessa päiväkotihoidosta ilmoitetaan sosiaalityöntekijöille huolen heräämisestä. Tämä motivoi vanhempia sitoutumaan tukiprosessiin ja tukee vanhemmuutta. Seuranta voi toteutua muun muassa lastensuojelun asiakassuunnitelmaan liitettävän sopimuksen kautta. Tästä sopimuksesta käyvät ilmi kaikki ne asiat, joihin vanhempi sitoutuu päiväkotihoidon alkaessa avohuollon tukitoimena. Tällaisia asioita ovat muun muassa henkilöt, joille lapsi voidaan luovuttaa päiväkotihoidosta ja miten lapsen poissaoloista tiedotetaan päiväkotihoidon. Sopimuksesta käy ilmi myös päiväkotihoidon henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus sosiaalityöntekijöille, mikäli lapsesta herää huoli.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimuksemme vahvistaa käsitystä siitä, että päiväkotihoido avohuollon tukitoimena tukee lasta parhaiten perustehtävänsä myötä. Kokemuksien mukaan päiväkotihoido tukee kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta. Tuki voi kohdistua laajasti eri elämänalueille parantaen näin koko perheen elämänlaatua.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä. Avohuollossa korostuvat muun muassa ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen sekä vanhempien kasvatusmahdollisuuksien tukeminen. (Lastensuojelulaki 417/2007, hakupäivä 24.1.2011.) Lastensuojelun ja päivähoidon yhteys on usein lapsen sijoitus päiväkotihoidoon avohuollon tukitoimena (Lyyra 2004, 109). Päivähoido tarjoaa lapselle turvallisen hoitopaikan, jossa edistetään hänen tasapainoista kehitystään vanhempien vakaumuksia kunnioittaen (Sosiaali- ja terveysministeriö, haettu 24.1.2011). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 36) mukaan päiväkotihoido on peruspalvelu ja paras tuki perheelle saavutetaankin silloin, kun päiväkotihoido onnistuu hyvin perustehtävässään. Tutkimuksemme vahvistaa käsitystä päiväkotihoidon merkityksestä lapsen tukemisessa. Tutkimustuloksemme tukevat väitettä, että päiväkotihoido avohuollon tukitoimena tukee lapsen kasvua ja kehitystä perustehtävänsä myötä.

Lapsen perustarpeista huolehtiminen on lähtökohtana lapsen hyvinvoinnille ja sen tavoittelemiselle (Sosiaali- ja terveysministeriö, haettu 24.1.2011). Tutkimuksemme mukaan perushoidon merkitys korostui lapselle tarjottavassa tuessa ensisijaiseksi tekijäksi. Päiväkotihoido tukee lasta monella tavalla ja paras tuki saavutetaan tarjoamalla lapselle muun muassa perushoitoa sekä strukturoitua arjen rytmiä ja rutiinia. Rutiinin ja rytmin kautta lapset hahmottavat arkeaan (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12–13). Päiväkotihoido tarjoaa lapselle myös turvallisia aikuiskontakteja ja mahdollisuuden luoda sosiaalisia suhteita niin aikuisiin kuin muihin lapsiin. Päiväkotihoido tarjoaa myös sekä hyvää vuorovaikutusta että ryhmätoimintaa, pedagogista toimintaa, varhaiskasvatusta ja esiopetusta (Onnismaa 1999, 30–31, 33.) Tutkimuksemme mukaan päiväkotihoidossa toteutuvat Onnismaan esittelemät toiminnot.

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä silloin, kun lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Avohuollon tukitoimiin edellyttää myös tilanne, jossa lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Tutkimuksemme tukee lastensuojelulaissa mainittuja edellytyksiä lapsen tuen tarpeen syyksi. Huhtasen (2004, 204) mukaan lapsen tuen tarve voi kohdistua fyysiseen, sosiaaliseen tai tunne-elämän kehitykseen. Tutkimustulostemme mukaan tuen tarve voi myös kohdistua samanlaisesti useaan eri kehityksen osa-alueeseen. Avohuollon tukitoimena päiväkotihoidossa olevilla lapsilla voi olla yksittäisiäkin tuen tarpeita, kuten kehitysviivästymät, joihin päiväkotihoidossa on pystytty vastaamaan.

Berger (2005, 180) on todennut, että ihmisen sosiaalisen kehityksen perustaidot opitaan jo lapsuudessa. Lapsi on altis muiden ihmisten vaikutteille, ja näin lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu suhteessa ympäristöön. Päiväkotihoidossa tuki järjestetään niin, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36). Tutkimuksemme tukee tätä väitettä. Erityisesti päiväkotihoidon tarjoaman tuen nähtiin kohdentuvan sosiaalisten taitojen kehittymiseen sellaisilla lapsilla, joiden sosiaalinen elämä on ollut rajattua. Päiväkotihoido tukee myös ryhmässäolotaitojen kehittymistä.

Päiväkotihoido tarjoaa lapsen kehitystä monipuolisesti tukevia ihmissuhteita, toimintaa ja suotuisan kasvu ympäristön huomioon ottaen lapsen iän ja yksilölliset tarpeet (Laki lasten päivähoitosta 36/1973). Tutkimuksestamme kuitenkin ilmeni, että aina päiväkotihoido yksin ei riitä vastaamaan lapsen ja perheen tuen tarpeeseen. Lapsen tuen tarve voi kohdistua esimerkiksi sellaiseen psyykkiseen kehitykseen, johon päiväkotihoido ei pysty tarjoamaan riittävää tukea. Tällaiset tilanteet voivat johtua esimerkiksi lapsen tai perheen sen hetkisestä elämäntilanteesta.

Tutkimustulostemme mukaan päiväkotihoido avohuollon tukitoimena on vastannut monen lapsen tuen tarpeeseen. onnistuminen tukitoimessa on näkynyt lapsen kasvun ja kehityksen erilaisina edistymisinä. Kyse on voinut olla kokonaisvaltaisesta kehityksestä tai pienten tavoitteiden saavuttamisesta. Päättelimme, että pientenkin tavoitteiden saavuttaminen tukee lapsen kasvua ja kehitystä.

Päiväkotihoido tarjoaa vanhemmille tukea heidän kasvatustehtävässään (Laki lasten päivähoitosta 1973/36). Päiväkotihoidossa toteutuvaa vanhempien ja työntekijöiden välistä yhteistyötä kutsu-

taan kasvatuskumppanuudeksi (Määttä 1999, 99–100; Koivunen 2009, 153, 156). Vilén ym. (2006, 106) kirjoittaa, että luottamuksellinen suhde vanhempien ja päiväkotihenkilöstön kanssa mahdollistaa lapsen kanssa toimimiseen liittyvän tiedonkulun ja sosiaalisen vuorovaikutuksen. Yhteinen vastuu auttaa vanhempia jaksamaan sekä löytämään johdonmukaisia rajoja lapselle. Tutkimuksemme tuloksissa korostui vanhemmuudelle tarjottavan tuen merkitys ja tulostemme perusteella päätelimme, että vanhemmuuden tukeminen päiväkotihoidossa toteutuu kasvatuskumppanuuden kautta. Vanhempien tukeminen päivähoidossa tukee myös lapsen kehitystä. (Vilén ym. 2006, 112.) Koivula (2004, 77) kirjoittaakin, että jo tiivis vuorovaikutus perheen ja lapsen lähiympäristön välillä katsotaan lapsen kehitystä tukevaksi seikaksi.

Koivulan (2004, 77) mukaan päiväkotihoidolla on mahdollisuuksia tarjota monia vanhemmuutta tukevia toimintoja. Tärkeää päivähoidossa on vanhempien tukeminen ja toimiminen yhteistyössä niin, että vanhemmat tuntevat osaavansa ja jaksavansa olla lapsensa kanssa. Parhaimmillaan päiväkotihoido tukee koko perheen voimavaroja (Vilén ym. 2006, 112–113). Perhettä ja vanhemmuutta voimavaraistavia tekijöitä ovat esimerkiksi emotionaalinen tuki, lapsen toimintojen valvonta sekä lapsilähtöinen kasvatusta. Lyyra (2004, 109) kirjoittaa kuitenkin, että päiväkotihoidon perustehtävään ei kuulu perheterapian tai vanhempien ongelmien ratkomisen tarjoaminen. Tutkimustuloksemme tukivat näitä väitteitä. Päiväkotihoidon avoimuuden tukitoimena voi olla haastava prosessi vanhemmille, sillä tukiprosessiin sitoutuminen ja elämänmuutokseen sopeutuminen vaativat voimavaroja. Päätelimme tutkimuksemme perusteella, että päiväkotihoidossa tehtävä pitkäjänteinen työ lisää vanhempien voimavaroja ja tukee vanhemmuutta oman perustehtävänsä myötä.

Sinkkosen (2008, 15, 22–23) mukaan vanhemmuuteen kuuluu lapsen perustarpeista huolehtiminen. Tutkimuksemme mukaan päiväkotihoido tukee vanhempia tämän tavoitteen saavuttamisessa monin eri keinoin ja vaikuttaen vanhempien elämän eri osa-alueisiin. Päiväkotihoido tukee vanhempia lapsen kasvun ja kehityksen perustarpeista huolehtimisessa ja vanhemmuuden kehittämisessä. Vilén ym. (2006, 102, 106) kirjoittaa riittävän hyvään vanhemmuuteen kuuluvan useita eri ominaisuuksia, kuten kyky ylläpitää turvallisia rajoja ja luoda elämään päivärytmi. Tutkimustulostemme mukaan päiväkotihoido tukee vanhempia aiempaa strukturoidumman päivärytmin saavuttamisessa.

Vanhemmuuteen kohdistuva tuki ei näkynyt pelkästään konkreettisina kohtaamisina päiväkotihoidossa tai neuvonantoina, vaan tuki saattoi kokonaisuudessaan vaikuttaa perheen elämäntilan-

teeseen hyvin kokonaisvaltaisesti. Päiväkotihoidon myötä vanhempien voimavarat lisääntyivät, he saattoivat saada motivaatiota hakeutua työelämään ja heidän elämänhallintansa kasvoi. Näin koko perheen arki sai uutta sisältöä. Helmisen (2006, 28) määrittelemät vanhempien ulkoiset ja sisäiset resurssit, kuten koulutustaso ja sosiaaliset suhteet, ovat voineet kehittyä ja vaikuttaa näin lapsenkin elämään. Voimme siis päätellä, että päiväkotihoidon avohuollon tukitoimena vaikuttaa lapsen hyvinvointiin paljon laajemmin, kuin vain päiväkotihoidossa tapahtuneiden konkreettisten asioiden myötä.

Tutkimuksemme mukaan vanhemmuuden tuen tarpeet voivat tuottaa lapsen tuen tarvetta. Helminen (2006, 31) mukaan yhteiskunnallisella tasolla huolta on kannettu vanhemmuuden katoamisesta, kiireestä ja väsymisestä sekä lasten kasvun rajojen asettamisen vaikeuksista. Tutkimustuloksemme tukivat näitä väitteitä. Vanhemmuuden tuen tarpeet voivat johtua tulostemme mukaan vähäisistä voimavaroista, psyykkisen tasapainon horjumisesta, haastavista elämäntilanteista tai yleisistä kotiolosuhteista. Myös syrjäytyminen ja sosiaalisen tukiverkoston vähäisyys voivat tuottaa tuen tarvetta vanhemmuudessa jaksamiseen. Myös Malinen ym. (2005, 64) mukaan osa vanhemmista joutuu selviämään vanhemmuudesta yksin, ilman tukiverkostoa. Helminen (2006, 28) kirjoittaa, että haasteelliset elämäntilanteet heijastuvat vanhemmuuteen, kodin ilmapiiriin sekä käytettävissä oleviin toimintaedellytyksiin ja voimavaroihin. Tulostemme perusteelle päätelimme, että vanhemmuuden tuen tarpeet näkyvät tarpeena tukea vanhempien elämänhallintaa, strukturoidun arjen saavuttamista ja lasten hyvinvoinnista huolehtimista.

Myös perheen lapsilukumäärällä on selkeä yhteys vanhemmuuteen. Useamman lapsen perheissä vanhemmuus voi olla vaativampaa kuin yhden lapsen perheissä. (Malinen ym. 2005, 64). Tutkimustuloksemme tukivat näitä väitteitä. Haastateltavamme nostivat esiin useita kokemuksia suuriin ja yhden vanhemman perheiden vanhemmuuden tuen tarpeista. Tutkimustulosten perusteella päätelimme, että oli syy vanhemmuuden tukemiseen mikä tahansa, se tuottaa usein myös lapsen tuen tarpeen.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme alkoi keväällä 2008. Prosessi alkoi aiheenvalinnalla. Me kumpikin olimme kiinnostuneita sekä lastensuojelun, että varhaiskasvatuksen aihealueista. Keskusteltumme sopivasta aiheesta, totesimme, että kummankin kokemukset päiväkotihoidosta avohuollon tukitoimena voisivat suunnata aihevalintaamme. Valitsemamme aihe yhdisti lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen ajankohtaisella tavalla ja koimme sen omaa ammatillista kasvuamme tukevaksi. Tutkimuksemme aiheeksi muotoutui: sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimustehtävämme muodostimme sen perusteella, minkä koimme tärkeäksi. Ihmiskäsityksemme mukaan koemme yksilölliset kokemukset arvokkaiksi, joten tutkimustehtävämme on ollut: Millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä on päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimuksen kohteeksi valikoituivat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemisesta päiväkotihoidossa. Aiheemme osoittautui haastavaksi muun muassa aiempien tutkimusten vähäisyyden ja aiheemme herättämien eettisten kysymysten vuoksi. Opinnäytetyöprosessin myöhemmässä vaiheessa olemme ymmärtäneet, kuinka haastavan aiheen olemme valinneet. Emme aluksi ymmärtäneet mahdollisia aiheeseen liittyviä rajoituksia ja lastensuojelun ja varhaiskasvatusalueen yhteensovittamisen haasteita tutkimuksen kannalta. Olemme kuitenkin kokeneet alusta asti aiheemme tärkeäksi, ajankohtaiseksi ja työelämää kehittäväksi. Aihevalintaamme ja siinä pysymistä tuki koko prosessin ajan yhteistyökumppanimme tuki ja kiinnostus opinnäytetyömme aihetta kohtaan. Tästä aiheesta tehty tutkimus on vaatinut paljon työtä, mutta olemme kokeneet tutkimuksemme teon kannattavaksi. Useiden vaiheiden jälkeen tutkimuksemme on vastannut tutkimustehtäväämme ja uskomme, että tutkimuksesta saatua kokemuksellista tietoa on mahdollista käyttää päiväkotihoidon kehittämiseen avohuollon tukitoimena. Motivaatiomme aiheeseen ja opinnäytetyöhömmme on säilynyt koko prosessin ajan korkeana.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus ja aineistokeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Mielestämme tutkimuksen toteuttaminen kvalitatiivisena tutkimuksena vastasi hyvin tutkimustehtäväämme. Myös valittu tutkimusmenetelmä oli tarkoitukseemme sopiva. Hyödyntämällä tapaustutkimuksen näkökulmaa ja menetelmiä, saimme kerättyä kuvauksia todellisesta, koetusta työelämästä. Suorittamalla tutkimus tapaustutkimuksen näkökulmasta onnistuimme kuvailemaan ilmiötä ja ymmärtämään sitä kokonaisvaltaisemmin. Kvalitatiivisen tutkimuksen pääpiirteiden mukaan suosimme ihmistä tiedon

keruun välineenä, käytimme laadullisten metodien käyttöä aineiston hankinnassa ja tuotimme kuvailevan analyysin. Kuvailulla saavutimme kuvauksia tapahtumista ja tilanteista, sekä dokumentoimme niiden keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. Vaikka tutkimuksen teko kvalitatiivisena tutkimuksena vastasikin hyvin tutkimuksemme tarkoitusta, koimme tutkimuksen teon paikoin työlääksi ja haastavana. Kumpikaan meistä ei ollut toteuttanut aiemmin tutkimusta, joten tutkimuksen haastavuus johtui varmasti myös siitä, ettei meillä ollut riittävää pohjatietoa aiheesta eikä kokemusta tutkimuksen teosta. Koemme, että olisimme voineet saavuttaa vielä kuvailevamman otteen ja saada kuvailevamman aineiston, mikäli olisimme tienneet enemmän kuvailevan aineiston hankkimisesta. Olisimme esimerkiksi voineet tarkentaa haastatteluissa haastateltavien kokemuksia enemmän. Tiedon hankinta ja tutkimuksen tekoon tutustuminen vei opinnäytetyöprosessissa paljon aikaa.

Meille ei ollut aluksi itsestään selvää tehdä opinnäytetyötä parityöskentelynä. Emme lähteneet opinnäytetyöprosessiin kaksin vain sen vuoksi, ettemme halunneet tehdä opinnäytetyötä yksin. Parityömme oli aluksi niin sanottu järkiratkaisu, koska aiemmat kokemuksemme yhteisestä työskentelystä olivat hyvät, mielenkiintomme kohteet samat ja opinnäytetyöaikataulumme kohtasivat. Ajattelimme myös, että parityöskentelynä voimme tuoda opinnäytetyöhön huomattavasti lisää syvyyttä laajentamalla toistemme näkökulmia ja tuomalla kumpikin omia ajatuksiamme esille. Parityöskentely tarjosi omille totutuille työskentelytavoille vaihtoehtoja ja mahdollisuuden reflektoida aiempia ennakkokäsityksiä. Opinnäytetyöprosessi sisälsi useita käännekohtia ja tärkeitä päätöksiä. Kaksin tehdessä tuntui, että mahdollisia vaihtoehtoja asian ratkaisemiseksi oli tuplasti, kun taas yksin tehdessä olisivat mielessä pyörineet vain omat ajatukset. Toisaalta oli haastavaa alkaa opinnäytetyön kaltaiseen vaativaan ja pitkään työhön sellaisen parin kanssa, jonka työskentely ei ollut erityisen tuttua ja jonka tapoja ei tuntenut tarkasti. Olemme tehneet opinnäytetyötä alusta asti tiiviisti kaksin ja jokainen vaihe on rakennettu yhdessä. Tiivis yhteistyö on opettanut meille paljon parityöskentelystä, toisen huomioonottamisesta ja kuuntelemisesta. Välillä olemme olleet voimakkaastikin eri mieltä opinnäytetyöhön liittyvistä ratkaisuista, mutta tapamme käydä keskustelua ja tehdä kompromisseja on edelleen vahvistanut toimivaa yhteistyötämme. Mielestämme kokemuksemme pitkästä parityöskentelystä on vahvistanut myös ammatillista osaamistamme. Työssä kohtaa aina erilaisia ihmisiä, joiden kanssa on tultava toimeen ja pystyttävä tekemään yhteistyötä asiakkaan parhaaksi. Me olemme kokeneet yhteistyömme pelkästään rikastuttavana ja hedelmällisenä kokemuksena. Parin antama tuki on ollut erityisen tärkeää ja toisen antama kannustus on ollut usein motivaatiomme lähteenä.

Tutkimusmenetelmänä koimme teemahaastattelun toimivana sen tarjoamien mahdollisuuksien vuoksi. Haastattelutilanteet olivat mahdollisia toteuttaa joustavasti ja edetä tilanteen mukaan. Haastattelutilanteessa pystyimme myötäilemään vastaajia, kuitenkin edeten määrittelemiemme teemojen rajoissa. Teemahaastattelu ei tuntunut liian jäykältä toteuttaa, vaan koimme haastattelun ennemminkin keskusteluna. Oli helpottavaa tietää, että pystyimme palaamaan epäselviin asioihin haastattelun myöhemmässäkin vaiheessa.

Erityisesti huomioimme, että haastateltavien avoimuus näkyi aineistossamme. Kukin haastateltava syventyi aiheeseemme, kertoi kokemuksistaan avoimesti ja toi itse aktiivisesti esille mielestään oleellisia asioita. Meistä tuntui, että haastateltavat kertoivat myös vaikeista asioista totuudenmukaisesti.

Jokaisen haastattelun jälkeen reflektoimme tehtyä haastattelua eri näkökulmista. Pohdimme omaa osaamistamme ja toimintaamme, sekä mietimme, oliko saatu aineisto tarkoituksenmukaista. Jokaisen haastattelun jälkeen meillä oli hyvä tunne tehdystä haastattelusta, mutta toisaalta emme olleet varmoja saadun aineiston vastaavuudesta tutkimustehtäväämme. Käydessämme läpi haastattelua pohdimme, olisiko meidän kannattanut tehdä jotain toisin. Huomasimme esimerkiksi ensimmäisen haastattelun jälkeen, että meidän on kannustettava haastateltavaa enemmän kuvailemaan kokemuksiaan. Ensimmäisen ja viimeisen haastattelun välillä oli mielestämme selkeä ero omassa toiminnassamme, eli kehityimme haastatteluprosessin aikana haastattelijoina. Päättämämme roolijako haastattelijoina oli mielestämme erinomainen valinta. Kummankin keskittyminen omaan rooliin mahdollisti täydemmän oppimiskokemuksen, kuin jos olisimme vaihtaneet osia kesken haastatteluprosessin. Jälkikäteen olemme pohtineet, että meidän olisi pitänyt tehdä haastatteluissa enemmän tarkentavia kysymyksiä joistakin aiheista ja kuvailluista tilanteista. Toisinaan jokin asia tuntui meistä hyvin selvältä ja selkeältä, koska asia oli meille ennestään tuttu. Tällöin tilanteen riittävä tarkentaminen jäi suppeaksi. Tarkennuksista olisi voinut olla meille hyötyä tutkimuksen analyysivaiheessa. Erityisen hyvänä koimme sen, että toteutimme haastattelut kahden viikon sisällä. Jokaisen haastattelun välissä oli aikaa sulatella mennyttä haastattelua, keskustella siitä ja käydä sitä mielessä läpi.

Analyysitapana teoriaohjaava sisällönanalyysi oli mielestämme tutkimustehtäväämme sopiva. Pyrkimyksenämme oli saada selkeä, sanallinen kuvaus tutkimuksen aiheesta luotettavien johtopäätöksien tekoa varten. Pystyimme hyödyntämään viitekehystämme aineiston hankinnassa,

analyysin teossa ja raportoinnissa. Teoriaohjaava sisällönanalyysi antoi meille kuitenkin tilaa huomioida tutkimuksessa esiin tulleet, uudet asiat. Teimme osan analyysistä useaan kertaan, mikä ei ole epätyypillistä kvalitatiivisen tutkimuksen teossa. Valitsemamme teoriaohjaava sisällönanalyysi antoi selkeät reunaehdot analyysin tekoon. Analyysinteon jälkeen pohdimme, olisiko tutkimuksemme muodostunut erilaiseksi, mikäli olisimme valinneet aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Olisiko aineistomme ollut syvällisempi? Olisimmeko voineet hyödyntää aineistoa paremmin ilman, että meidän tarvitsi rajata aineistoa välillä melko voimakkaastikin määrittelemämme tutkimustehtävän vuoksi? Aineistolähtöinen analyysi olisi voinut antaa enemmän tilaa nostaa tutkimukseen mukaan uusia ilmiöön liittyviä aihealueita ja olisimme voineet saavuttaa tutkimuksemme entistä kuvailevamman otteen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi tuntui kuitenkin myös toimivalta ja selkeältä, sekä ennen kaikkea turvalliselta. Mikäli jatkossa teemme vastaavan tyylistä kvalitatiivista tutkimusta, osaamme pohtia analyysitavan valintaa laajemmin kuin tämän opinnäytetyöprosessin alussa. Kaiken kaikkiaan koimme analyysivaiheen työläänä ja aikaa vievänä. Analyysinteko ei kuitenkaan ollut erityisen vaikeaa, vaan seuraava työvaihe oli yleensä selkeänä mielessä. Hyvältä analyysinteossa tuntui se, että aiempiin analyysintekovaiheisiin oli mahdollista palata ja tarvittavia muutoksia pystyi tekemään koko analyysin ajan. Tämä mahdollisti sen, että tutkimustehtävä ohjasi meitä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa.

Tutkimuksemme tärkein johtopäätös on, että saamamme tulokset ovat vahvistaneet käsitystä siitä, että päiväkotihoido tukee lasta parhaiten perustehtävänsä myötä. Tutkimuksemme mukaan päiväkotihoido tukee kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta. Tutkimustuloksissa tärkeimmiksi nousivat: tukitoimen tarve lähtee aina lapsen tarpeesta, päiväkotihoido tarjoaa lapselle rytmiä ja rutiinia, vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys, päiväkotihoido tukee vanhemmuutta perustehtävänsä myötä ja päiväkotihoidon toteutuminen vaatii sitoutumista ja sopeutumista. Mielestämme tutkimustuloksemme vastaavat tutkimustehtäväämme, eli siihen, millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä on ollut päiväkotihoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Kokemukset ja tutkimuksemme pääteemat kohdistuivat lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemiseen päiväkotihoidossa.

Esittelimme opinnäytetyömme alussa omat oppimistavoitteemme, joiden tarkoituksena on ollut lisätä omia ammatillisia valmiuksiamme tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta erityisesti silloin, kun kyseessä on päiväkotihoido avohuollon tukitoimena ja saada sellaista arvokasta kokemuksellista tietoa, josta on meille hyötyä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työkentillä.

Tutkimuksen aikana huomasimme, että nämä kaksi tavoitettamme linkittyivät yhteen. Nimenomaan tämä saamamme kokemuksellinen tieto on juuri sitä, joka on kehittänyt meidän ammatillisia valmiuksiamme tukea lasta ja vanhemmuutta. Vaikka jouduimme rajaamaan osan saamattamme tutkimusaineistosta tutkimuksen ulkopuolelle, koemme, että myös poisrajattu aineisto antoi meille alaan liittyvää hyödyllistä tietoa. Saamaamme tietoa voimme hyödyntää tulevaisuudessa käytännön työssä sosionomeina. Ymmärryksemme tukitoimen kokonaisuudesta ja osa-alueista on kasvanut. Ymmärryksemme syveni erityisesti tarkasteltaessa päiväkotihoidon tuen vaikutuksen laajuutta. Päiväkotihoidon tarjoama avohuollon tukitoimen lapselle hyvälaatuisia virikkeitä, jotka ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Uskomme, että päiväkotihoidon tarjoamiin virikkeisiin kuuluu myös lapsen mahdollisuus leikkiin. Leikki itse ei korostunut tutkimusaineistossamme, mutta kokemukset virikkeistä olivat merkityksellisiä. Mielestämme nyky-yhteiskunnasta kuitenkin heijastuu usein hektisyys ja perheiden kiire. Uskomme, että päiväkotihoidon tarjoama rutiini ja strukturoitu arki voivat tuoda lapsen sisäiseen maailmaan kaivattua levollisuutta ja tasaisuutta. Pohdimme, että päiväkotihoidon tarjoaman tuen myötä lapsi voi saada elämäänsä uudenlaista onnellisuutta, iloa ja turvallisuutta. Emme ajattele pelkästään lapsen kasvun ja kehityksen osa-alueita, vaan lapsen omaa kokemusta elämästään.

Kyse ei kuitenkaan ole vain suoraan lapseen kohdistuvasta yksittäisestä tuesta, vaan lisäksi vanhemmuuden monimuotoinen tukeminen voi muuttaa koko perheen elämää useilla elämän osa-alueilla. Kyse on kokonaisvaltaisesti perheestä, perheen huomioimisesta ja tukemisesta, ei vain perheen yksittäisistä jäsenistä. Ymmärsimme myös, että tukitoimessa ei välttämättä tavoitella yhtä tiettyä, suurta tavoitetta. Tukitoimessa onnistumisen tuottaa niin lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen kuin pienten edistysten saavuttaminen. Tukitoimen prosessi voi siis olla täynnä pieniä onnistumisia tai pitkäaikaista kehitystä, samoin kuin mukaan voi mahtua huonompiakin päiviä ja takapakkeja. Lapsen ja perheen tukiprosessissa päämäärä yksin ei ole tärkeää, vaan merkityksellistä on kuljettu matka.

Ammatillisia oppimistavoitteitamme rakensimme pitkälti sosiaalialan kompetenssien pohjalta. Koimme tärkeänä, että opimme tuottamaan uutta tietoa ja tekemään tutkimuksen. Opinnäytetyöprosessi on ollut meille pitkä ja kivinen tie. Olemme olleet prosessin aikana sekä innostuksemme huipuilla, että turhautumisen syövereissä. Turhautumista on tuottanut se, ettei työmme ole tuntunut etenevän yrityksistämme huolimatta. Haastava prosessi on kuitenkin opettanut meille paljon uuden tiedon ja tutkimuksen tuottamisesta. Olemme tarkastelleet ihmiskäsitystämme ja kuljetta-

neet sitä mukanaamme työme taustalla, olemme harjoitelleet tiedonhakua, suunnittelua, aineiston keruuta, analysointia sekä jäsennellyn ja selkeän raportin kirjoittamista. Mielestämme olemme harjaannuttaneet taitojamme kaikilla näillä osa-alueilla onnistuneesti. Yhteinen parityöskentelymme ja yhteistyömme yhteistyökumppanimme kanssa on kehittänyt valmiuksiamme pitkäaikaisiin ja pitkäjänteisyyttä vaativiin asiakassuhteisiin. Subjektiviisen näkemyksen kunnioittamista olemme päässeet syventämään toteuttamalla kvalitatiivisen haastattelun, kuuntelemalla haastateltavia aidosti, ottamalla heidän kokemuksensa vastaan avoimesti ja pyrkimällä analysoimaan aineiston ennakkoluulottomasti.

Kvalitatiivisen tutkimuksen teko on myös harjoittanut reflektioivaa, kriittistä ajatteluamme. Koemme tämän tärkeäksi ominaisuudeksi, jotta voimme ymmärtää lastensuojelun yhteiskunnallista asemaa. Uskomme, että yhteiskunnallinen analyysitaitomme on kehittynyt opinnäytetyön teon myötä. Näkökulmamme lastensuojelun avohuollon tukiprosessiin on laajentunut. Emme enää katso päiväkotihoidon tarjoamaa tukea pelkästään yksilötasolta, vaan olemme prosessin ja tulosten tarkastelun myötä pohtineet sen vaikutusta myös kunnallisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Tukitoimi ei vaikuta vain lyhyttä hetkeä yksittäisen perheen elämään, vaan se voi muuttaa kasvavan lapsen elämänsuuntaa. Lastensuojelun avohuollon tarjoamat tukitoimet, kuten päiväkotihoido, voivat vaikuttaa oleellisella tavalla siihen, millainen yksilö ja yhteiskunnan jäsen lapsesta aikanaan kasvaa. Myös vanhempien elämäntilanteen laajentumisella, kuten töihin hakeutumisella on omia yhteiskunnallisia vaikutuksiaan. Vaikka nämä pohdinnat eivät sisällyneetkään tutkimustehtäväämme, koemme, että näkökulmamme muuttuminen ja uusien ajatusten herääminen on kasvattanut meitä ammatillisesti. Uskomme, että laadukas työ vaatii lähtökohdaksi työtapojen ja -toimintojen vaikutuksen ymmärtämistä, myös muilla kuin yksilötasolla.

Tärkeitä tavoitteita sosiaalialan kompetensseissa ovat sosionomin ymmärrys asiakkaan tarpeista, yksilön kasvun tukemisesta ja asiakkaan osallisuutta tukevasta ammatillisesta vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteesta. Tavoitteenamme on ollut kehittää kykyämme tukea ja ohjata tavoitteellisesti asiakkaita heidän arjessaan sekä tukea heidän voimavarojaan. Mielestämme tavoitimme tämän kompetenssin tutkimuksessamme näkyneen kasvatuskumppanuuden kautta. Tutkimuksemme myötä ymmärryksemme kasvatuskumppanuuden merkitys vanhemmuuden tukemisessa syveni.

Opinnäytetyön teko sisälsi useita eri vaiheita. Mielenkiintoisimpina koimme haastattelujen suorittamisen, tulosten tarkastelun ja johtopäätösten teon. Pohdinnan kirjoittaminen on jäsentänyt aja-

tuksiamme opinnäytetyöprosessista ja omasta oppimisesta. Haastavaa meille oli erityisesti viitekehysten rakentaminen. Aiheeseen sisältyy toisaalta paljon tietoa, joten jouduimme rajaamaan ja uusimaan viitekehystä useaan kertaan. Toisaalta luotettavien lähteiden etsintä tuntui aluksi vaikealta, mutta taitojen karttuessa sopivaa tietoa on ollut helpompi etsiä. Viitekehys on elänyt matkan varrella paljon, mikä on ollut hyväksi tutkimuksen kannalta. On ollut tarkoituksenmukaista, että olemme muokanneet viitekehystä koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen aiheeseen on liittynyt useita, mielenkiintoisia osa-alueita, joten aiheen, tutkimustehtävän ja aineiston rajaaminen on vaatinut meiltä jatkuvaa työtä ja pohdintaa. Jokainen tutkimuksen tekovaihe on herättänyt meissä paljon ajatuksia. Keskusteluja on käyty niin oman tutkimusaiheemme tiimoilta, kuin sen ympäriltäkin. Olemme kokeneet aiheen erittäin mielenkiintoisena, varmasti myös sen vuoksi, että olemme voineet peilata aiempia kokemuksiamme esille tulleetseen tietoon. Toivomme, että voimme tulevaisuudessa työskennellä tämän tukitoimen parissa. Tämän opinnäytetyön teon jälkeen meistä tuntuu siltä, että meillä on jatkossa paremmat lähtökohdat lähteä toteuttamaan vastaavalaista tutkimusta.

Ilmiönä päiväkotihoidon lastensuojelun avohuollon tukitoimena on laaja ja mielestämme aiheen tiimoilta löytyisi paljon ajankohtaisia jatkotutkimusaiheita. Kiinnostavimpina jatkotutkimusaiheina koimme päiväkotihoidon ja perheen näkökulmista tehtävän tutkimuksen, joka antaisi kokonaisvaltaisemman kuvan päiväkotihoidosta avohuollon tukitoimena.

Olemme tehneet opinnäytetyötämme lähes kaksi vuotta. Aika on ollut pitkä, mutta antoisa. Tutkimuksen kannalta on ollut hyvä, että suunnitteluun käytettiin runsaasti aikaa eikä meidän ole tarvinnut kiirehtiä tutkimuksen teon kanssa. Olemme voineet keskittyä jokaiseen vaiheeseen huolella ja pitkä aika on antanut meille mahdollisuuden kehittää niin opinnäytetyötämme kuin itseämme opinnäytetyöprosessin aikana.

Lopuksi haluamme kiittää lämpimästi yhteistyökumppaniamme, ohjaavia opettajiamme sekä vertaisarvioijiamme. Haluamme myös kiittää perheitämme, jotka ovat tukeneet meitä koko opinnäytetyöprosessin ajan.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 1973/239. Hakupäivä 3.3.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Bardy, M. 2009a. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 41.

Berger, K. 2005. The developing person. Through the life span. New York: Worth Publishers.

Finlex. Laki lasten päivähoidosta. Hakupäivä 10.11.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Finlex. Lastensuojelulaki. Hakupäivä 13.11.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Finlex. Lastensuojelulaki. Hakupäivä 21.1.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Hakala, J. 2010a. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.). Ikku-noita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS- kustannus, 21.

Heino, T. 2009b. Lasten suojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa M. Bardy (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 71–73.

Helminen, J. 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa J. Helminen (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Juva: PS-Kustannus, 28, 31.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huhtanen, K. 2004a. Varhainen puuttuminen- ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa: S. Keskinen & H. Virjonen (toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 193, 202, 204–205.

Jokinen, A. & Kuronen, M. Tapaustutkimus. Hakupäivä 28.3.2010. Tampereen Yliopisto.
<http://www.uta.fi/laitokset/sospol/sosnet/ammlis/tapaustut.html>

Kananen, J. 2008. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylä.

Karila K., Alasuutari M., Hännikäinen M., Nummenmaa A. & Rasku- Puttonen H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummeruskirjapaino OY.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. 11. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70.

Koivula, M. 2004b. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa: S. Keskinen & H. Virjonen (toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 77,80.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS- kustannus, 28, 31.

Lyyra, V. 2004c. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoidossa- perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa: S. Keskinen & H. Virjonen (toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 109.

Malinen, K., Härmä, S., Sevón, E. & Kinnunen, U. 2005. Miten meillä menee? Työssäkäyvien pienten lasten vanhempien kokemuksia perhe-elämästä ja työstä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana: Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Atena.

Onnismaa, E-L. 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena: toiveiden tynnyri vai huolten hautomo? Helsinki: Stakes.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Väliittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.

Rönkä A., Malinen K., & Lämsä T. 2009. Pikkulapsiperheiden paletti Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.). Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 12–13.

Saarela- Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010b. Tapaus ja tutkimus= tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS- kustannus, 189.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa: Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Päivähoito on hoitoa, kasvatus ja opetusta. Hakupäivä 24.1.2011. http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille/paivahoito

- Sosiaaliportti. Avohuollon asiakassuunnitelma. Hakupäivä 18.8.2010.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/asiakassuunnitelma/>
- Sosiaaliportti. ECTS- kompetenssit. Hakupäivä 8.6.2010. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/#
- Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Hakupäivä 10.11.2009. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu.
- Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Hakupäivä 30.1.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>
- Sosiaaliportti. Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Hakupäivä 13.8.2010.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>
- Stakes. Lastensuojelu 2009. Tilastoraportti. Hakupäivä 21.1.2011. Terveystieteiden tutkimuskeskus. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf
- Syrjälä J. 2005. Vahva vanhemmuus paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto.
- Tampereen Yliopisto Hoitotieteen laitos. Tuumasta tekstiksi, perusopas seminaari- ja opinnäytetyön tekijälle. 5.3.9. Fenomenologisen psykologian analyysimenetelmä. Hakupäivä 28.3.2010.
<http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5j.html>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4. painos 2006. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. 2. tarkastettu painos. Helsinki: Stakes.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

